

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **БУДІВНИЦТВО**

∨ *Боротьба з довгобудами по-українськи*

- **ОСВІТА**

∨ *Верховна Рада України вдосконалила вимоги до якості навчальної літератури*

№ 1 (223) СІЧЕНЬ 2022

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 1 (223) 2022

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав низку законів..3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Беззуб І.

Боротьба з довгобудами по-українськи 3

Чернявська Л.

Верховна Рада України вдосконалила вимоги
до якості навчальної літератури для шкіл .. 14

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *22

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав низку законів

Президент України В. Зеленський підписав Закон України № 1967-IX «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині», який Верховна Рада України ухвалила 16 грудня 2021 р.

Документ покликаний розв'язати питання оплати трансплантацій. Зокрема, законом встановлюється, що держава оплачує всі трансплантації, і для пацієнта вони безкоштовні. Також зазначається, що тарифи повністю покривають витрати лікарень на проведення таких операцій.

Крім того, документом передбачається, що підбір пари донор-реципієнт здійснюватиме Єдина державна система трансплантації, яка є цілковито незалежною від людського впливу й самостійно проводить такий підбір за визначеними критеріями.

Також розв'язується питання можливості надання прижиттєвої згоди або незгоди на донорство через електронні ресурси.

Закон набирає чинності з наступного дня після його опублікування, крім абзаців одинадцятого і дванадцятого підпункту 7 пункту 4 розділу I, які набирають чинності з 1 грудня 2022 р.

Також Глава держави підписав Закон України № 1985-IX «Про внесення змін до статті 11 Закону України “Про державну підтримку кінематографії в Україні” щодо усунення

технічних та логічних неузгодженостей», який парламент підтримав 17 грудня 2021 р.. Цей документ дасть змогу розблокувати реалізацію низки прав іноземних суб'єктів кінематографії. Зокрема права на отримання державної субсидії для повернення частини кваліфікованих витрат, здійснених при виробництві (створенні) фільму на території нашої держави. Це сприятиме залученню іноземних інвестицій в Україну, створенню нових робочих місць, підвищенню професійного рівня українських фахівців у цій галузі, міжнародній співпраці кінематографістів, розвитку інфраструктури й туризму.

Крім того, В. Зеленський підписав Закон України № 1986-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки», який Верховна Рада України ухвалила 17 грудня 2021 р. Документ удосконалює освітній процес та наукову й науково-технічну діяльність у вищих військових навчальних закладах (закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, військових наукових установах, а також передбачає підвищення якості підготовки військових фахівців (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pidpisav-nizku-zakoniv-72357>). – 2022. – 05.01*).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Боротьба з довгобудами по-українськи

Первинний ринок нерухомості в Україні є однією з найбільш ризикованих сфер економіки. В останні роки почастишали випадки довготривалого житлового будівництва, які не можуть бути прийняті в експлуата-

цію в установленому законодавством порядку, та до фінансування яких переважно залучалися кошти фізичних та/або юридичних осіб. Загалом, недобудовою може бути не лише котлован, а й готова будівля, іноді навіть заселена,

але не введена в експлуатацію та частково або повністю не підключена до мереж.

За даними Міністерства розвитку громад і територій, в Україні на кінець 2019 р. налічувалось понад 150 проблемних об'єктів будівництва багатоквартирних будинків. Найбільше таких об'єктів в Києві (51), Київській (23) та Одеській (14) областях. Загальну площу недобудованого житла та кількість інвесторів, які вклали гроші, але не отримали житло, в Міністерстві не називають. Чиновники зазначають, що лише почали займатися інвентаризацією таких проблемних об'єктів.

Наприклад, найбільший спадок у вигляді недобудов у Києві залишили по собі такі великі гравці ринку як банк «Аркада» К. Паливоди, компанії «Укогруп» А. Войцеховського та «Укрбуд» М. Микитася. У випадку з «Укогруп» правоохоронці заявили, що багаторічне будівництво вели без дозвільних документів на самовільно захопленій землі, а після затримання власника компанії все будівництво заморозили. У ситуації з «Укрбудом» проблеми виникли у зв'язку із зміною керівництва компанії та через корпоративний конфлікт. Не витримала політичних перипетій і успішна багато років «Аркада». Останні її проекти супроводжувалися скандалами із екоактивістами та суперечками із владою міста за землю. У підсумку компанію охрестили будівельною пірамідою, а сам банк оголосили банкрутом.

Серед основних причин появи довгобудів експертка ринку нерухомості В. Берещак виділяє шахрайство, нестачу фінансування, банкрутство компанії, заморожування будівництва через недостатній попит на продукт, технічні складнощі, законодавчі зміни чи двозначне трактування місцевою владою діючих законів (що варто розцінювати, як спроби отримати від забудовника відкати). Крім того, в Україні можуть виникнути складнощі із документацією на землю, дозволом на будівництво та відсутністю відповідних ліцензій.

На думку експертів, лави ошуканих інвесторів постійно поповнюються, що може перетворити проблему недобудов з економічної на соціальну.

Тому, на часі створення дієвих правових механізмів для гарантування державою речових прав на об'єкти незавершеного будівництва та майбутні об'єкти нерухомості.

За словами власника інвестиційно-будівельної компанії «Фенікс Груп» Н. Бенча, проблема недобудов існувала в Україні незалежно від економічних криз, а головні причини – у недосконалому законодавстві з питань незавершених об'єктів та відсутності механізмів захисту інвесторів у нове будівництво.

Тому, у серпні 2020 р. для сприяння постраждалим інвесторам незавершеного житлового будівництва Кабінетом Міністрів України було утворено Міжвідомчу робочу групу (постанова КМУ № 714 від 12 серпня 2020 р.) за участю представників уряду, банківських установ, інвесторів об'єктів житлового будівництва, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, народних депутатів. Основними завданнями цієї групи є сприяння забезпеченню координації дій центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань сприяння постраждалим інвесторам у добудові об'єктів незавершеного житлового будівництва; визначення шляхів, механізму і способів вирішення проблемних питань, що виникають у сфері захисту інтересів інвесторів об'єктів незавершеного житлового будівництва; розроблення пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази у сфері захисту інтересів інвесторів об'єктів незавершеного житлового будівництва. Робоча група є тимчасовим консультативно-дорадчим органом уряду.

Крім цього, на урядовому засіданні 15 грудня 2021 р. було затверджено Порядок формування переліку об'єктів житлового будівництва, що не прийняті в експлуатацію (постанова № 1327 «Деякі питання формування переліку об'єктів житлового будівництва, що не прийняті в експлуатацію»).

Відтак у 2022 р. в Україні має бути проведена інвентаризація «довгобудів», за що будуть відповідальні місцеві органи виконавчої влади, повідомила заступниця міністра розвитку громад та територій

Н. Козловська. Вона також зазначила, що обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації мають протягом десяти днів розмістити на своїх офіційних вебсайтах оголошення про формування такого Переліку. Згідно з постановою, не пізніше ніж через п'ять місяців він має бути сформований та переданий до Мінрегіону. За кожним з об'єктів має бути складена інвентаризаційна справа.

До переліку включається інформація про житлові будівлі або їх комплекси, які одночасно відповідають таким критеріям: за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів будівництва із середніми (СС2) та значними наслідками (СС3); фінансування об'єктів будівництва здійснювалося з використанням залучених коштів фізичних та/або юридичних осіб; об'єкти будівництва не прийняті в експлуатацію у строк понад два роки із запланованої дати введення в експлуатацію згідно з договорами, відповідно до яких залучено кошти фізичних та/або юридичних осіб, або згідно з проектною документацією; будівельні роботи на об'єкті не проводяться понад два останні роки.

Формування такого Переліку дозволить місцевим держадміністраціям детально вивчити актуальну ситуацію та у подальшому напрацювати чіткі механізми розв'язання проблеми «довгобудів», переконана Н. Козловська.

На думка експертів, формування переліку (реєстр) довгобудів житлового будівництва – це перший крок на шляху вирішення цієї проблеми, адже без чіткого розуміння, яка ситуація на ринку, вирішити її не вдасться.

Такий реєстр стане інструментом контролю, переконаний Н. Бенч. Зокрема, він дасть можливість зрозуміти точну кількість незавершених комплексів, оцінити їх стан та стане основою для створення конкретних рішень щодо кожного з проектів. Проте, чи так буде на практиці – питання відкрите. По-перше, чи не перетвориться реєстр просто на інформаційний майданчик, виключаючи реальне вирішення проблем із уже існуючими недобудовами. По-друге, важливим є питання якості проведення інвентаризації, наскільки

комплексно буде здійснено аудит об'єкта перед внесенням його до бази під визначенням «недобуд». Тому даний перелік має дати об'єктивну оцінку комплексу, визначити ризики та ймовірність завершення будівництва у кожному окремому випадку, зазначив фахівець.

Як зазначила В. Берешак, у подібного реєстру є дві основні функції: перша – інформаційна, яка призначена для потенційних і реальних інвесторів, які можуть відстежувати ситуацію щодо об'єкта. Дійсно, створення переліку проблемних новобудов дасть можливість всю необхідну інформацію про об'єкт незавершеного будівництва (про замовника, підрядника, історію землі, проєкт, причини зупинення, строки простоювання майданчика тощо) збирати в одному місці. Друга функція – систематизуюча, коли місцеві органи влади здійснюють облік і відстежують реальний стан справ у містобудівній галузі. Адже, та хаотична забудова, яка є зараз, – це не лише наслідок відсутності Генплану, але й результат умисного (або й ні) заплушення очей на потенційно й реально проблемні будівництва, наголосила експертка.

У свою чергу, комерційна директорка «Інтергал-Буд» А. Лаєвська зазначає, що проблем з довгобудами вдасться уникнути, якщо влада знайде реальний механізм розв'язання складних ринкових ситуацій, а девелопери визнають високу ступінь соціальної відповідальності свого бізнесу. Вона переконана, що саме органи місцевої влади мають відстежувати, який стан справ з будівництвом в їхньому регіоні, за загальноприйнятим прозорим механізмом. І в разі потреби, поки об'єкт офіційно не визнаний проблемним, а інвестори не включені до реєстру ошуканих, вести діалог з керівництвом девелоперської компанії, у якій виникли проблеми, для пошуку компромісних рішень. Це превентивні заходи, щоб уникнути довгобудів. Девелопер, який дорожить своєю репутацією і буде дійсно для людей, не стане приховувати інформацію про реальний хід справ на своїх майданчиках, впевнена А. Лаєвська.

Натомість, опитані DW експерти вважають, що саме місцева влада сприяє тому, що

проблемні будинки взагалі з'являються. Зокрема, аналітик консалтингової компанії SV Development, яка спеціалізується на ринку житлової нерухомості, С. Костецький називає основними причинами будівельного хаосу в країні корупцію і залученість політиків до будівельного бізнесу.

Спеціаліст з містобудівного права Ю. Брикайло також акцентує на тому, що саме місцева влада своїми діями чи бездіяльністю сприяє тому, що ті будинки, які зрештою стають недобудовами, взагалі починають будувати. На його думку, анонсована урядом інвентаризація допоможе визначити чітко, що таке недобудова і за якими критеріями будівництво має вважатися проблемним. Адже, будь-які спроби влади допомогти тисячам ошуканих інвесторів досі виглядають дивними без відповідного реєстру таких об'єктів та їхнього юридичного визначення, вказує адвокат Ю. Брикайло. Експерт впевнений, що після ретельної ревізії більшість так званих проблемних об'єктів можна ввести в експлуатацію лише кількома рішеннями місцевої влади. Але частину все ж чекають добудова та масштабне дофінансування з боку інвесторів і влади, каже він.

Говорячи про ситуацію з незаконними забудовами та довгобудами в Україні, віцепрезидент Асоціації професійних управляючих нерухомістю А. Топал наголошує, що головне питання не в тому щоб зробити реєстр недобудов і внести їх туди, питання у тому, хто буде вирішувати щодо технічного стану цих недобудов, чи можна їх добудувати, чи розконсервувати, чи є технічні можливості її добудувати, чи потрібно робити фінансову модель тощо, і головне – за чий рахунок буде робитися ця експертиза недобудови. Навіть в Києві є недобудови, які будуються на заборонених місцях, і це пов'язано з ризиком для життя. Тому це комплексна програма. Можливо, створення реєстру і присвоєння статусу недобудові і буде першим кроком, але, на жаль, без глобальних змін до законодавства це буде дуже важко, зазначив А. Топал.

Також виникає побоювання щодо реєстру як інструменту для можливих маніпуляцій у відносинах «забудовник – влада». За

словами президента Асоціації фахівців з нерухомості (ріелторів) України (АФНУ) Ю. Піти, зарахування до недобудов може стати механізмом тиску на забудовника. Водночас, може виникнути інша проблема, коли забудовник створить видимість роботи на об'єкті, щоб уникнути попадання до списку недобудов. Тому, потрібно перевіряти все «від і до»: коли велися і коли зупинилися активні роботи на будівництві, виконаний об'єм, кількість проданих квартир, чи веде забудовник інші об'єкти, що у нього з репутацією і т. д., пояснив експерт. Сам документ не вирішить всіх питань, але такий реєстр необхідний, адже, це може стати відправною точкою для розв'язання цієї проблеми, наголосив Ю. Піта.

Крім цього, за його словами, потрібен реєстр ошуканих покупців житла. Його потрібно створити паралельно з базою недобудов, яких в Україні може бути близько 400 – 450 шт.

Таку ж думку висловила і директорка з маркетингу багатофункціонального ЖК POLARIS Home & Plaza А. Саакян. На сьогодні немає реальних законодавчих механізмів, які дозволили б «закрити» питання недобудов і, найважливіше, – немає рішень, як вчинити з ошуканими інвесторами, зазначає А. Саакян.

Усі договори, які сьогодні підписують інвестори з забудовниками, складені в інтересах забудовника, а покупці залишаються практично безправними, розповів виконавчий директор Офісу ефективного регулювання О. Дорогань. І якщо забудовник вирішує, що він з якоїсь причини не може добудувати будинок чи надати інвестору в ньому квартиру, то покупець практично ніяк не може себе захистити.

Дійсно, проблему ошуканих інвесторів за роки незалежності України на законодавчому рівні ніхто не вирішував, зазначила народна депутатка фракції «Слуга народу» О. Шуляк. Законодавство розглядає людину, яка хоче придбати житло на етапі будівництва, як інвестора, власником житла людина стає лише після введення будинку в експлуатацію.

На сьогодні будівництво житла в Україні – справді в зоні великого ризику для громадян. Саме тому, що капітал, за рахунок якого будуються квартири, збирають із покупців, всі

ризика лежать на покупцях, наголосив міністр розвитку громад та територій О. Чернишов.

Через недоліки законодавства українці не можуть ефективно відстоювати свої права при виникненні негараздів у забудовника – умисних чи ненавмисних.

Тому, держава має допомогти своїм громадянам уникнути потрапляння до нових будівельних афер, впровадивши правила, які регулюють продаж квартир у майбутніх новобудовах. Саме на це і спрямований законопроект № 5091 «Про гарантування

речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому», який Верховна Рада України прийняла за основу на засіданні 8 вересня 2021 р..

Автори законопроекту запевняють, що його ухвалення створить дієві правові механізми для гарантування державою речових прав на об'єкти незавершеного будівництва та майбутні об'єкти нерухомості. Тобто покупець нерухомості буде набагато краще захищений й отримає гарантії захисту своїх прав у разі, наприклад, припинення будівництва.

ЧОМУ ЗАКОНОПРОЕКТ #5091* ВАЖЛИВИЙ?

Ухвалення законопроекту створить дієві правові механізми для гарантування державою речових прав на об'єкти незавершеного будівництва та майбутні об'єкти нерухомості.

Покупець нерухомості захищений

Кошти на придбання майбутнього об'єкта нерухомості (квартири, паркомісця тощо) залучаються за договорами купівлі-продажу — особа отримує статус гарантованого покупця, а не інвестора з ризиками, і захищається законами про захист прав споживача (для фізичних осіб) та право власності

На майбутній об'єкт нерухомості реєструються спеціальні майнові права, що унеможливило повторний продаж

Продаж майбутніх об'єктів нерухомості замовник будівництва/девелопер може розпочати лише після реєстрації спеціальних майнових прав, окремо на всі квартири або інші об'єкти, що також унеможливило придбання житлового або нежитлового приміщення в об'єкті незаконного будівництва

Запровадження гарантійної частки будівництва — частини об'єкта, яку забудовник не може продати до закінчення будівництва, що є дієвим джерелом для покриття витрат у разі добудови іншим замовником будівництва об'єкта незавершеного будівництва

Замовник будівництва/девелопер зобов'язаний погоджувати коригування в проєктній документації із покупцем, якщо такі коригування впливають на інтереси покупця

Законом встановлюються обов'язкові вимоги до розкриття інформації про замовника будівництва та майбутній багатоквартирний будинок

Що зміниться після ухвалення законопроекту?

Залучення коштів осіб в будівництво стає прозорим та більш безпечним

Спростується порядок надання адмінпослуг з державної реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна, щодо яких в держреєстрі є запис про спеціальне майнове право

Встановлюються запобіжники від зміни технічних характеристик об'єкта без згоди покупців

Забезпечується належна охорона об'єктів незавершеного будівництва та майбутніх об'єктів нерухомості, права на які зареєстровано за спадкодавцем та які входять до складу спадщини

*ПРО ГАРАНТУВАННЯ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ НЕРУХОМОГО МАЙНА, ЯКІ БУДУТЬ СПОРУДЖЕНІ В МАЙБУТНЬОМУ

Джерело інформації: <https://brdo.com.ua/press-room/infografika-chomu-zakonoproekt-5091-pro-garantuvannya-rechovyh-prav->

Зокрема, покупець отримує статус гарантованого покупця, а не інвестора з ризиками, внаслідок укладання договору купівлі-продажу і, відповідно, захищається законами про захист прав споживача (для фізичних осіб) та право власності. Продаж майбутніх об'єктів нерухомості замовник будівництва може розпочати лише після реєстрації спеціальних майнових прав окремо на всі квартири або інші об'єкти, що також унеможлиблює придбання житлового або нежитлового приміщення в об'єкті незаконного будівництва. Всі записи про таке право міститимуться у спеціальному відкритому державному реєстрі.

Важливо, що законопроект зобов'язує нотаріуса при первинній реєстрації забудовником спеціальних майнових прав перевірити за базами даних Державної інспекції архітектури та містобудування України наявність у нього всіх необхідних для початку будівництва документів і дозволів. Таким чином, компанія, яка вирішила розпочати будівництво без належного оформлення, не зможе оформити таке право, а відтак не отримає можливості продавати квартири. Така процедура, за задумом авторів законопроекту, повинна сприяти скороченню об'ємів незаконного будівництва.

Згідно з законопроектом, перехід майнового права від забудовника до покупця буде відбуватися після того, як він повністю сплатить всю суму вартості майбутньої квартири. Таке рішення стало необхідним компромісом, пояснює О. Дорогань. Воно спрямоване на те, щоб запобігти зловживанням з боку покупців, які після отримання права на квартиру можуть вирішити, що платити за неї більше не треба.

З огляду на те, що забудовники схильні складати договори купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва на власний розсуд, забуваючи про інтереси і права покупців, законопроект визначає цілий ряд обов'язкових вимог до таких документів. Вони повинні будуть в обов'язковому порядку містити значний масив інформації, що є суттєвою для захисту прав споживачів. Зокрема, кадастровий номер земельної ділянки, на якій розташований

будинку, номер запису, що підтверджує право власності чи користування цією ділянкою, технічні характеристики будинку, план будинку згідно проекту, посилання на всі записи в державних реєстрах, що підтверджують законність будівництва, ціну квартири, запланований термін її здачі в експлуатацію і багато іншого, що повинно дати можливість покупцеві пересвідчитися в тому, що він дійсно має справу з надійним партнером, а в разі якихось неприємностей – захистити власні права.

Окрім того, власники квартир отримають право розривати договори купівлі за власною ініціативою в разі, якщо забудовник прострочує виконання своїх зобов'язань більше, ніж на 6 місяців. Можливо, така норма дозволить хоча б частині інвесторів вчасно вийти з числа співвласників підозрілого будівництва, не чекаючи його перетворення на безнадійний довгобуд.

Важлива новація законопроекта № 5091 – запровадження гарантійної частки будівництва – частини об'єкта, яку забудовник не може продати до закінчення будівництва, що є дієвим джерелом для покриття витрат у разі добудови незавершеного об'єкта іншим замовником.

Також, замовник будівництва буде зобов'язаний погоджувати коригування в проектній документації із покупцем, якщо такі коригування впливають на інтереси покупця.

Крім цього, пропонується встановити перелік осіб, які мають право першого відчуження, передачі у довірчу власність як способу забезпечення виконання зобов'язань об'єкта незавершеного будівництва та майбутнього об'єкта нерухомості.

Як зазначила заступниця голови Комітету ВРУ з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування О. Шуляк, серед головного в цьому законопроекті – це не обмеження права чи можливості забудовника будувати, але, якщо він хоче продавати квартири ще до введення об'єкта в експлуатацію, то повинен захистити покупців.

Законодавчі зміни щодо регулювання відносин у сфері залучення коштів фізичних

та юридичних осіб в будівництво нерухомості, у першу чергу, мають бути спрямовані на розвиток іпотечного ринку та захист українців, які інвестують у новобудови, зазначила заступниця міністра Н. Козловська.

Аналізуючи текст проєкта закону, А. Ласєвська зауважила що, реєстрація майнових прав на квартири, які будуються, відкриває можливість використовувати їх, як заставу, що простимулює банки до збільшення кількості іпотечних угод.

Заступник голови Ради директорів Конфедерації будівельників України, голова правління Глобус Банку С. Мамедов також переконаний, що законопроєкт № 5091 є дуже важливим для розвитку іпотечного кредитування. Він має відкрити можливості для активного входження нових гравців на ринок іпотеки та змінити підходи до оцінки ризиків житлового будівництва.

Хоча документ не передбачає жорстких санкцій за неоприлюднення повного пакету інформації, який складатиметься з 20 пунктів, включаючи всі дані про забудовника, замовника та їх бенефіціарних власників, з ухваленням закону рекламувати житлові комплекси без оприлюднення повної інформації буде заборонено, додає керівний партнер девелоперської компанії DC Evolution А. Рижиков. Таку ж думку висловив і співзасновник сервісу Monitor.Estate В. Копоть.

За словами експерта А. Рижикова, текст документа містить «дуже потужний блок» з енергоефективності та енергоаудиту. Це може вплинути на проектування і собівартість будівництва. Експерт також попереджає, що виконати всі норми закону зможуть тільки великі гравці на ринку. Маленькі забудовники ризикують програти через слабший фінансовий стан.

Законопроєкт про захист прав інвесторів має суттєві недоліки та вимагає доопрацювань, заявила А. Ласєвська на засіданні Комітету КБУ з питань фінансової, банківської та інвестиційної діяльності, яке відбулося 6 жовтня 2021 р. Однією з ключових тем засідання стала проблематика пропонуваніх народними депутатами змін з точки зору забудовників.

Важлива проблема законопроєкту – необхідність погодження із покупцями будь-яких змін проєктних параметрів об'єктів нерухомості, площі місць загального користування, технічних приміщень тощо, висловила свою експертну думку А. Ласєвська. Як пояснила комерційна директорка, такі зміни є неминучими в процесі відпрацювання рішень по внутрішній інженерії об'єкту та видачі робочої документації на будівництво, однак не призводять до погіршення проєкту або додаткового заробітку для девелопера за рахунок формування нових комерційних площ. Єдине, до чого це призведе, так це збільшення термінів будівництва, наголосила А. Ласєвська.

Це ж стосується і норми щодо можливості розірвання договору через затримку вводу в експлуатацію на понад 6 місяців. Як зазначила експертка, такі затримки виникають здебільшого не по вині забудовника, а через контролюючі органи.

Дієвим запобіжником від появи нових недобудов і, як наслідок, від збільшення кількості ошуканих чи постраждалих інвесторів зможе стати гарантійна частка будівництва, переконана керівниця сектору «Будівництво» BRDO Т. Барингольц. Її розмір повинен забезпечувати резервування достатньої кількості майбутніх об'єктів нерухомості для можливості їх продажу та добудови об'єкта, але не повинен стати непідйомним тягарем для бізнесу, якому стане просто не вигідно будувати, додає керівниця сектору.

Як передбачається, розмір цієї долі визначатиме Кабмін. Наразі ведуться розмови про 10–20 % від загальної кількості квадратних метрів на об'єкті. На думку фахівців, ця частка не здатна зробити проблемну недобудову привабливою для інших забудовників. Інтерес девелопера може виникнути на рівні 30–40 %, а у деяких випадках – 50 % та вище. Все залежить від того, який це об'єкт, чи має він грубі порушення, що потребують виправлень, та на якому етапі було зупинено будівництво, зазначають вони.

Захист прав та інтересів покупців, турботу про яких декларують автори законопроєкту, неможливий без захисту прав забудовників.

Девелопери мають працювати без остраху зайвих перевірок, загрози блокування чи арешту будівництва та затримки у видачі дозвільних документів, наголосила комерційна директорка компанії «Інтергал-Буд».

Головним недоліком законопроекту А. Рижиков називає його обсяг – 118 сторінок. Недоліки в українському правовому полі часто призводять до блокувань процедур, тому законопроект потрібно вчитувати. Така кількість змін у десятки нормативно-правових актів взаємопов'язана і може спричинити правові колізії, вважає експерт.

У свою чергу, президент холдингової компанії «Київміськбуд» І. Кушнір пропонує усунути з ринку фонди фінансування будівництва та інші «прокладки», через які продається нерухомість. На його думку, функція контролю, що покладається на ці фонди, сильно знівельована, адже ці фонди не змогли гарантувати збереження грошей інвесторів «Укрбуда» та «Аркади».

Отже, зазначила А. Лаєвська, ухвалення законопроекту № 5091 в першому читанні, безперечно, важливий крок у системі захисту прав інвесторів. Він може зняти ряд питань до тих компаній, які будують з чітким дотриманням всіх містобудівних норм, обмежень і вимог в частині законодавства. Це означає, що є шанс трохи поліпшити репутацію будівельної галузі в цілому, а значить – і інвестклімат. Крім цього, ряд значимих нововведень, які обіцяє закон, допоможе ринку в подальшій трансформації і переорієнтуванні.

Дійсно, первинний ринок нерухомості давно потребує закону, який зробить його прозорим, упорядкованим і прогнозованим. Проте, переконаний власник і CEO SAGA Development А. Вавриш, законопроект № 5091 – важливий, але не єдиний крок у бік цивілізованого ринку. Поряд з ним необхідно впровадження механізмів експроу і проектного фінансування девелоперських проєктів. Це допоможе запобігти появі недобудов або затягування термінів через нестачу фінансування.

Також слід зазначити, що сьогодні в Україні відсутні і законодавчі механізми добудови проблемних житлових об'єктів, які зводилися і

зводяться із залученням коштів фізичних та/або юридичних осіб. І цю проблему вкрай потрібно вирішувати.

Тому, Мінрегіоном розроблено законопроект «Про сприяння постраждалим інвесторам у добудові об'єктів житлового будівництва», який має на меті врегулювати правовідносин, що виникли при порушенні термінів введення в експлуатацію об'єктів багатоквартирного житлового будівництва, і забезпечити дієвий механізм завершення будівництва тих житлових об'єктів, у яких фізичні та юридичні особи вклали кошти і які не були прийняті в експлуатацію у визначені строки. Проєкт закону розміщено на офіційному вебсайті Мінрегіону (www.minregion.gov.ua).

Проєктом передбачається визначити, зокрема, повноваження органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав інвесторів; повноваження центрального органу виконавчої влади з питань житлової політики у сфері захисту прав інвесторів; підстави для включення об'єкта будівництва до Переліку довгобудів; зміст інформації в Переліку довгобудів; компетенцію зборів інвесторів; організація конкурсу на визначення конкурсного замовника; процедури проведення конкурсу на визначення конкурсного замовника; вимоги до претендента при проведенні конкурсу на визначення конкурсного замовника; економічне стимулювання конкурсного замовника; організація добудови органом місцевого самоврядування; здійснення органами місцевого самоврядування контролю за дотриманням замовниками (конкурсними замовниками) договірних зобов'язань.

Ці законодавчі новели напряду стосуються територіальних громад, адже саме органи місцевого самоврядування отримують повноваження у сфері захисту прав постраждалих інвесторів. Громади зможуть встановлювати факт відсутності замовника довгобуду та контролювати дотримання ним договірних зобов'язань, і, в разі необхідності, звертатися до суду з позовом про передачу такого довгобуду територіальній громаді. І вже потім саме громада вирішуватиме долю такого довгобуду: організовуватиме конкурс із відбору

конкурсного замовника для добудови такого об'єкта чи прийматиме рішення про знесення таких об'єктів.

Громада матиме можливість «економічно простимулювати» нового забудовника, надавши йому пільги або звільнити від сплати пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту, орендної плати чи земельного податку за земельні ділянки, сприяти у приєднанні до інженерних та транспортних мереж без стягнення плати тощо.

За словами В. Берещак, по суті, держава в особі органів місцевої влади стає посередником між постраждалими інвесторами та новим забудовником або ж в окремих випадках бере на себе обов'язки: взяти на баланс об'єкт, організувати конкурс, знайти нового забудовника, проконтролювати добудову.

Як зазначає керуюча партнерка Товариства девелоперів житла (RED Community) Т. Шульга-Забельська, хоча в законопроекті і прописана низка процедур, які дозволять скласти повний звіт про проблемні будівництва, залишається незрозумілим, як бути з тими об'єктами, де комісія вирішить, що добудувати їх не можна, та й що в такому випадку робити з ошуканими інвесторами – не сказано. Також, на її думку, виникає питання можливої корупції при оголошенні інвестиційних конкурсів, адже в документі немає чіткого прозорого механізму, як їх провести, щоб все було прозоро і чисто. Звідси – можливі корупційні ризики, що конкурси можуть бути прописані під «своїх», запевняє Т. Шульга-Забельська.

Крім цього, в законопроекті відсутні механізми «покарання» для несумлінних забудовників і чиновників-корупціонерів, з чієї вини держава повинна витратити кошти на завершення будівництва.

Оскільки в законопроекті пропонують перекласти добудову проблемних об'єктів на плечі місцевих бюджетів, то не зрозуміло наскільки це можливо і правильно. Адже бюджет – це кошти платників податків, то чому вони повинні піти на розв'язання цього питання, а не на, скажімо, розвиток соціальної інфраструктури, коментує ситуацію Т. Шульга-Забельська.

Тому, було б розумно передбачити можливість муніципально-приватного партнерства в питаннях розв'язання довгобудів, переконана А. Лаєвська. Тобто залучати до проєктів приватний капітал, забудовників, які не бояться викликів, мають достатній досвід на ринку, а також фінансову можливість взяти на себе відповідальність реалізувати подібний проєкт і дати йому другий шанс. При цьому, зрозуміло, бізнесу потрібно розуміти економічну рентабельність (свою вигоду) в цьому проєкті: це може бути ділянка по сусідству з будівництвом, придатна для забудови, податкові преференції, сприяння щодо частини підключення до інженерних мереж та інше, каже А. Лаєвська, і додає, що на добудову того чи іншого об'єкта буде потрібно в середньому від 500 млн до 1 млрд грн.

Більшість експертів підкреслюють, що законопроект потребує серйозного доопрацювання, тому що багато моментів в ньому просто не врахували.

Для дійсно дієвого закону необхідно, щоб профільне міністерство взяло на себе функції: а) визначення точного переліку всіх проблемних об'єктів, б) складання списків постраждалих інвесторів за всіма об'єктами, в) підготовку механізмів інвестконкурсів для забудовників з різними пільгами і преференціями, г) визначення понять «довгобуд» і «недобуд», зазначає керівник проєктів групи компаній Perfect Group О. Коваль.

Крім цього, експерти одногolosно зазначають, що для розв'язання проблеми з довгобудами треба скористатися досвідом інших країн та залучити професійних девелоперів з досвідом добудови заморожених об'єктів.

В європейських країнах, на відміну від України, випадки з «заморожуванням» будівництва поодинокі. Типовий формат роботи девелопера в Європі передбачає участь банку у фінансуванні проєкту. Сам забудовник зазвичай вносить близько 30 % від загального бюджету, а на решту 70 % залучається банківське фінансування. Як відомо, ставки за кредитом в Європі порівняно низькі (близько 4 – 5 %), що дозволяє девелоперу без зайвих

зусиль обслуговувати кредит. Для покупців участь банку в проєкті є додатковою гарантією. По-перше, банк, видаючи кредит, здійснює повну перевірку позичальника і його бенефіціарних власників. По-друге, банк контролює і послідовно відслідковує використання коштів на всіх етапах будівництва, тому часто виступає в ролі ескроу-агента, що захищає інтереси покупців нерухомості. Кошти, отримані від передпродажів нерухомості, надходять на спеціальний ескроу-рахунок.

Як відомо, в Україні забудовники намагаються фінансувати будівництво об'єктів в основному за рахунок попередніх продажів, зводячи участь власним капіталом до мінімуму. Це досить ризикований підхід, оскільки грошовий потік, одержаний від передпродажів, важко спрогнозувати, особливо в умовах політичної та економічної нестабільності. Оплата за об'єкти нерухомості в розвинених країнах здійснюється траншами, при цьому на етапі початку будівництва передплата становить від 10 % до 30 % загальної ціни. Залишок зазвичай вноситься одним платежем після здачі будинку в експлуатацію. Це значно знижує ризики інвесторів, пов'язані з неналежним виконанням забудовником своїх зобов'язань.

Крім цього, у ряді Європейських країн обов'язковою умовою є страхування ризиків девелопера. У разі виявлення прихованих дефектів покупець має право звернутися до забудовника для компенсації своїх збитків, а забудовник, в свою чергу, отримує компенсацію від страхової компанії. Стандартною практикою є страхування прихованих дефектів на строк до 10 років. Також слід відзначити високий рівень правового захисту прав інвесторів у розвинених країнах. Повсюдно в Європі існує правило про те, що забудовник має право почати продаж нерухомості тільки після отримання всіх необхідних дозволів та погоджень. У країнах, де купівля новобудов вимагає нотаріального засвідчення (Франція, Німеччина, Греція), зобов'язання перевірити наявність дозвільної документації лежить на нотаріусі. У ряді країн (Франція, Бельгія, Португалія) право власності на об'єкт, який буде побудований у майбутньому, переходить у момент укладення договору, а не

в момент його фактичної споруди, як у нашій країні. В інших країнах (Австрія, Німеччина, Італія) законодавство зобов'язує включати в контакт не тільки опис нерухомості, але і план будівництва.

У деяких країнах Європи з метою «мотивації» забудовників застосовують штрафні санкції. Тож якщо терміни введення об'єкта в експлуатацію затягуються, компанії може загрозувати великий штраф. Наприклад, у Німеччині через затримку робіт на одному з об'єктів у забудовника стягнули понад 200 тис. дол. на день.

У деяких країнах діють фонди-гаранти будівництва за рахунок внесків будівельних компаній (на кшталт нашого Фонду гарантування вкладів для банків). Якщо хтось із забудовників збанкрутував, його об'єкт добудовують за кошти фонду. Звісно, що такі внески закладають у собівартість будівництва, тобто в ціну «квадрата».

Як наголосила А. Лаєвська, у цивілізованих країнах є чітка і зрозуміла законодавча база, єдині правила гри для всіх зацікавлених сторін ринку та практика застосування санкцій або ж, у разі реальних шахрайських схем, кримінального покарання за порушення закону для забудовників. Коли є чітке розуміння відповідальності та ризиків, які несе девелопер, а також усвідомлення, що за порушенням може бути реальне покарання, «бажання» привласнити гроші зникає.

На думку керуючого партнера Onstan Law Firm А. Федчишина, для України прикладом цивілізованого вирішення питань будівництва житла в країнах, які проходили через виклики подібні до українських, може бути досвід Польщі.

Так, у Польщі ринок первинної (девелоперської) нерухомості розвивався за схожим сценарієм до 2012 р. Ситуація змінилась з ухваленням Закону «Про захист прав покупця квартири або односімейного будинку».

Новим девелоперським законом було внесено низку змін, головним чином, щодо захисту коштів, які належать клієнтам. Як було передбачено, платежі інвесторів в обов'язковому порядку перераховують на

спеціальний депозитний рахунок житла, звідки забудовник отримує їх лише після перевірки банком перебігу будівництва.

Зміст договору забудови обов'язково повинен бути посвідчений нотаріально й містити багато елементів, які точно визначають, що, як і коли забудовник будуватиме. Власне, цим законом встановлено й типову форму такого договору.

Забудовник, своєю чергою, забезпечує покупців інформаційним проспектом, за допомогою якого вони мають доступ до вичерпної інформації про інвестицію, на підставі якої вони можуть ухвалити рішення про укладення договору.

У разі банкрутства забудовника його обов'язки щодо добудови виконає інша організація, оскільки кошти забудовники не отримують відразу, а лише за певні будівельні етапи, тому зникнення забудовника фактично не означає зникнення коштів.

Банк, як посередник, на підставі угоди між однією та другою стороною є гарантом виконання зобов'язань сторонами. Покупець житла в новобудові, інвестуючи кошти, укладає угоду не лише із забудовником, а й із банком. Банк у цьому разі бере на себе зобов'язання здійснювати оплати забудовнику тільки після завершення певних етапів будівництва.

За таких умов забудовник не може безконтрольно залучати кошти на десятки об'єктів і будувати їх у порядку черговості, порушуючи строки, а отримує право на фінансування лише в разі виконання своїх зобов'язань на кожному етапі, що значно підвищує рівень захисту прав інвестора. Також порушення законодавства у сфері будівництва житла в Польщі є злочином, за який передбачено кримінальну відповідальність у певних випадках.

Отже, вирішення питань об'єктів незавершеного житлового будівництва (довгобудів) є надзвичайно актуальним для України вже не перший рік. Причина того, що відбувається сьогодні на будівельному ринку України, – несумлінність забудовника, який використовує недосконале законодавство, що містить лазівки, які дозволяють здійснювати будівельні афери. Вирішити проблему,

запевняють експерти будівельного ринку, можна шляхом удосконалення законодавства, але важливо не «латати дірки» за фактом, а робити все, аби не допустити подібних проблем у майбутньому. Рух у бік захисту інвестора – важливий вектор розвитку галузі, який принесе користь усім учасникам ринку (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України (<https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/Poyasnyvalna-zapiska5.pdf>); <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyuproekt-zakonu-ukrayiny-pro-spruyannya-postrazhdalym-investoram/>; <https://www.minregion.gov.ua/press/news/minregion-ta-mvs-koordinuyut-robotu-shhodo-vyrishennya-pytandovgobudiv/>); вебсайт німецької міжнародної телерадіокомпанії Deutsche Welle (<https://www.dw.com/uk/проблемні-метри-скільки-в-україні-недобудованого-житла-і-як-з-ним-бути/a-57600457>); сайт журналу «Бізнес» (<https://www.business.ua/uk/yak-ozhiviti-dovgobudi-v-ukrajini>); сайт «Цензор.НЕТ» (https://biz.censor.net/columns/3278349/chto_delat_s_problemnymi_obektami_v_ukraine_kakie_est_resheniya); офіційний вебпортал Верховної Ради України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1327-2021-n#Text>); єдиний вебпортал органів виконавчої влади України «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/news/inventarizaciya-uryad-zatverddiv-poryadok-formuvannya-pereliku-dovgobudiv>); сайт The Page (<https://thepage.ua/ua/experts/sho-take-perelik-problemnih-novobudov-i-navisho-vin-potriben>); <https://thepage.ua/ua/experts/she-odna-sproba-virishiti-problemudovgobudiv-v-ukrayini-chi-bude-vona-uspishnoyu>); сайт Бухгалтер 911 (<https://buhgalter911.com/uk/news/news-1047859.html>); сайт «Українське радіо» (<http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=95774>); сайт газети «Поради юриста» (<https://porady.org.ua/v-ukrayini-planuyut-stvoryty-chornyyu-spysok-zhk-navishcho-tse-potribno-i-nashcho-chekaty>); сайт Офісу ефективного*

регулювання BRDO (<https://brdo.com.ua/analytics/kvartyrne-pytannya-rada-hoche-poklasty-kraj-budivelnym-aferam/>; <https://brdo.com.ua/analytics/kvartyrne-pytannya-rada-hoche-poklasty-kraj-budivelnym-aferam/>; <https://brdo.com.ua/analytics/prava-gromadyan-shho-kuuyut-zhytlo-v-novobudovah-ekspert-rozpoviv-yak-yih-zahystyty/>); вебсайт ZN.UA (<https://zn.ua/ukr/internal/ministr-rozvitku-hromad-ta-teritorij-oleksij-chernishov-potribna-sistema-koli-zabudovnik-ne-prodast-kvartiru-bez-harantij.html>); сайт «Економічна правда» (<https://www.epravda.com.ua/columns/2019/11/6/653338/>; <https://www.epravda.com.ua/news/2021/09/8/677605/>; <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/04/2/672570/>); сайт політичної партії «Слуга Народу» (<https://sluga-narodu.com/olena-shuliak-pro-zakhyst-pokuptsiv-kvartyr-budynky-monstry-ta-reformu-dabi/>); сайт АТ «КБ «Глобус» (<https://globusbank.com.ua/ua/zasedanie-komiteta-konfederatsii-stroiteley-ukrainy.html>); сайт Інтергал-Буд (<https://intergal-bud.com.ua/news/anna-laievska-zakonoproiekt-5091-vymahaie-suttievyykh-dopratsiuvan>); Інтернет-издание «КиевВласть» (<https://kievvlad.com.ua/text/nedostroennost-kto-spaset-kiev-ot-dolgostroev-i-vo-chto-e-to-obojdetsya-dlya-gorozhan>); сайт Uteka (<https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-zarubizhnij-dosvid-zaxistu-investoriv-u-developerskix-proektax>); сайт Європейського інформаційно-дослідницького центру (<http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29221.pdf>); сайт інформаційного агентства «ЛІГА:ЗАКОН» (https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014937).

Л. Чернявська, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Верховна Рада України вдосконалила вимоги до якості навчальної літератури для шкіл

Верховна Рада України 14 грудня 2021 р. ухвалила проект закону № 5465 «Про внесення змін до закону України “Про освіту” щодо вдосконалення науково-методичного забезпечення освіти та якості навчальної літератури».

Сьогодні питання якості змісту освіти, зокрема створення підручників, є дуже актуальним і цей закон, за словами міністра освіти і науки України С. Шкарлета, є надзвичайно важливий, адже він спрямований на підвищення якості навчальної літератури і встановлює чіткі вимоги до підручників, що використовуються в закладах повної загальної середньої освіти, а також на законодавчому рівні встановлює механізми перевірки дотримання цих вимог.

Для підготовки законопроекту до другого читання комітет ВРУ з питань освіти, науки та інновацій створив робочу групу, до якої увійшли народні депутати – члени профільного комітету, народні депутати – автори поправок,

представники МОН, Інституту модернізації змісту освіти, Національної академії педагогічних наук України, представники видавництва та книгорозповсюджувачів тощо.

Метою створення цього закону було розв’язати дві проблеми: чисельні помилки та невідповідність змісту підручників, а також наявність в них дискримінаційних висловів та зображень.

Прийнятий законопроект має стати кроком на шляху позитивних змін у шкільній освіті. Важливо, що в 2021 р. видано на 153 тис. 120 підручників більше, ніж у 2020 р. (10 млн 136 тис. 620 примірників підручників).

У процесі підготовки законопроекту до другого читання враховано пропозиції щодо конкретизації та уточнення терміну «підручник», що використовується під час здобуття освіти, зокрема зазначено, що з моменту визначення центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки вимог до електронного додатку до відповідних

підручників, такий додаток стане складовою частиною підручника.

Закон також вносить уточнюючі норми щодо повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки в частині організації проведення не лише експертизи навчальної літератури, а й проведення її апробації. Так, у процесі наукового і методичного забезпечення освіти відповідні органи виконавчої влади, наукові установи можуть не лише організувати та здійснювати наукові дослідження, необхідні для формування та реалізації державної політики у сфері освіти, розробляти і впроваджувати інноваційні технології освіти, а й брати участь в удосконаленні освітнього процесу й управління освітою, аналізувати ефективність державної політики у сфері освіти.

Крім того, на законодавчому рівні закріплено, що процедура експертизи навчальної літератури, яка здійснюється на засадах прозорості, доброчесності, фаховості та незалежності експертів, не допускає здійснення експертизи особами, які перебувають в умовах конфлікту інтересів, також на законодавчому рівні заборонено протиправний тиск на осіб, які здійснюють експертизу.

Законом внесено зміни до Закону України «Про освіту», яким встановлено чіткі вимоги до якості навчальної літератури, насамперед тієї, що використовуються в закладах повної загальної середньої освіти, а також на законодавчому рівні встановлено механізми перевірки дотримання цих вимог.

Для забезпечення якості навчальної літератури, її відповідності принципам та вимогам, визначеним законодавством, здійснюється експертиза навчальної літератури у випадках та порядку, визначених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки відповідно до цього закону та спеціальних законів.

Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки визначає установу, що організує здійснення експертизи навчальної літератури, навчання експертів, здійснює заходи щодо забезпечення якості експертизи та дотримання принципів академічної доброчесності.

Згідно із законом, «навчальна література, в якій виявлено невідповідність принципам та вимогам, визначеним законодавством, може використовуватися в освітньому процесі виключно після усунення такої невідповідності».

Законом встановлено, що експертні висновки та рішення щодо використання навчальної літератури в освітньому процесі оприлюднюються на офіційному вебсайті центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки та/або уповноваженої установи, а також в інший спосіб, що забезпечує їх доступність для учасників освітнього процесу, із зазначенням назви видання та імен експертів, які здійснювали таку експертизу.

На думку С. Шкарлета, оновлення порядку конкурсного відбору шкільних підручників стане важливим кроком до вдосконалення змісту підручників та покращення їхньої якості.

Головною перевагою нового порядку є цілковита прозорість і відкритість всіх етапів конкурсу. Так, у відборі зможуть взяти участь лише ті підручники, яким надано гриф МОН. Отже, процес здійснення експертизи підручників виводиться за межі конкурсу – він буде йому передувати. Це дозволить надати більше часу експертам, а також дасть можливість авторам і видавництвам доопрацювати підручники після отриманих зауважень.

Також серед ключових змін:

- необхідність подавати підручники на конкурс у вигляді оригінал-макетів;
- збільшення часу для ознайомлення з новоствореними підручниками;
- обов'язкове обговорення підручників педагогічними працівниками, батьками та іншими зацікавленими особами;
- збільшення уваги до дизайнерського оформлення підручників.

Приєм підручників для 9 класу на конкурсний відбір за новим порядком тривав 16 і 17 грудня. Роботу в цьому напрямі МОН розпочало минулого року. Адже стосовно виданого у 2017 р. підручника із хімії для 9 класу та із всесвітньої історії для 11 класу 2019 р. лунала обґрунтована критика від батьків і вчителів через наявні нісенітниця на

сторінках навчальної літератури. Боротись з цією проблемою команда МОН почала саме з суттєвого поліпшення процедури відбору. Тож конкурсні відбори підручників (крім електронних) для 9 класу та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників вже були оголошені за новими правилами.

Експертизу підручників проведуть члени предметних експертних комісій і груп. За результатами комплексної експертизи, що включає науково-методичну, психолого-педагогічну та антидискримінаційну складову, прийматимуться рішення щодо надання грифів. Для поліпшення роботи експертів Інститут модернізації змісту освіти МОН України (ІМЗО) розроблено Інструктивно-методичні рекомендації для оцінювання підручників, які схвалено Вченою радою інституту.

Також ІМЗО працює над удосконаленням системи навчання членів предметних експертних комісій і груп, задля цього започатковано серію навчальних вебінарів.

Водночас МОН та ІМЗО відкриті для обговорення підготовки навчальної літератури з суспільством, громадськими організаціями, педагогічною громадськістю. У порядок закладено новацію, яку успішно пропілотовано цього року під час конкурсних відборів підручників для 4 і 8 класів, це обговорення підручників педагогічними працівниками, батьками та усіма небайдужими. Результати позитивні: автори і видавництва одержали зауваження та пропозиції, які дали змогу покращити видання.

Ще однією відмінністю нового порядку є посилення уваги до дизайнерського оформлення навчальних видань, оскільки сучасний і цікавий для учнів дизайн – один із важливих чинників їхньої мотивації. Тому під час конкурсу також здійснюватиметься експертиза художньо-технічного редагування підручників.

Перед цим було затверджено Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників із розвитку цифрової компетентності, яка розроблена відповідно до сучасних вимог суспільства.

Як зазначають розробники, головною позитивною зміною у сфері створення

підручників став новий порядок конкурсного добору, який тепер не передбачає проведення експертизи змісту підручників, а до нього допускатимуть лише ті підручники, які вже отримали гриф. Тобто зміст підручників аналізуватимуть до конкурсу в межах надання грифу, а саме проводитимуть науково-методичну, мовно-літературну, психолого-педагогічну та антидискримінаційну експертизи (так вони називалися в попередньому порядку проведення конкурсу). Цими експертизами займатимуться предметні (галузеві) комісії, список членів яких відкритий для всіх. Згідно з попереднім порядком проведення конкурсу, підручники аналізували анонімні експерти для мінімізації корупційних ризиків.

До позитивів законопроекту в освітянському середовищі відносять і те, що Верховна Рада України заборонила плагіат та фальсифікації у підручниках, а після 1 січня 2024 р. підручники та посібники обов'язково матимуть пройти апробацію, а перед тим бути обраними вчителями на конкурс. Це стосуватиметься підручників, які видаються як уперше, так і повторно. Проте для дії цього закону ще потрібно внести зміни в нормативно-правові акти.

Позитивною зміною законодавчих нововведень є заборона використовувати в навчанні підручники, посібники та іншу навчальну літературу, в якій є: академічний плагіат; фальсифікація; фабрикація; твердження, які суперечать Закону України «Про освіту»; ознаки дискримінації, крім випадків, якщо такі матеріали використовуються для ілюстрування чи пояснення явищ дискримінації. Згідно з ухваленими змінами, навчальну літературу можна використовувати в освітньому процесі лише після усунення всіх проблемних моментів.

У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що «антидискримінаційна експертиза, яку з 2017 р. проходять макети підручників, які претендують на виготовлення або придбання за кошти державного бюджету, виявила численні випадки дискримінації на підставі статі, раси, етнічного походження, стану здоров'я, складу сім'ї тощо».

Співавторка законопроекту, народний депутат України від фракції «Голос» Н. Піпа

наголосила, що для розв'язання проблеми потрібна співпраця МОН, шкіл та парламенту. Аби унеможливити скандали на кшталт того, що виникнув довкола підручника з хімії за 9 клас, де містилася інформація про лікування онкозахворювань содою.

Один із авторів документа, народний депутат від «Голосу» І. Совсун до позитивів законопроекту віднесла положення про те, що законодавчо буде закріплено, що підручники мають ґрунтуватися на наукових даних, не містити дискримінаційних висловлювань, а при їх написанні заборонено порушувати принципи академічної доброчесності.

Батьки та вчителі зможуть скаржитися на погану якість навчальних матеріалів у Міносвіти. Якщо скарги виявляться обґрунтованими, підручник заборонять використовувати у школі.

Також у всіх шкільних підручників буде цифровий інтерактивний додаток – тож учні зможуть скористатися перевагами цифрових технологій в освіті, наприклад, це допоможе краще утримувати увагу дітей на навчанні. І. Совсун визнає, що це буде непросто, оскільки Міносвіти ще має розробити чіткий механізм реалізації нових законодавчих норм.

В якості ляпів із підручників І. Совсун назвала розповідь із робочого зошита «Людина і світ» для 4 класу про російську антарктичну станцію «Схід» замість української антарктичної станції «Академік Вернадський»; фейк про конкурс милозвучності мов із нових підручників з української для 8 класу; описи характерів людей з різними групами крові з підручника з біології.

А от український освітній діяч І. Лікарчук негативно оцінює цей закон. На його думку, прийнятий документ є рефлексією на проблему в Україні з виданням підручників, котре коштує держбюджету величезних коштів. І у багатьох випадках через якість підручників та інші причини, значна частина цих грошей стає марнотратством. І. Лікарчук вважає, що проблему забезпечення якісними підручниками цей закон не вирішить. По перше, тому, що законом намагаються ввести в правове поле радянську систему забезпечення підручників,

яка давно себе віджила. По друге, цей закон, як і інші законодавчі акти у сфері освіти, на його думку, більше схожий на декларацію намірів і не передбачає механізмів відповідальності за його невиконання. Тому наявність закону не означає того, що він буде працювати. Адже, наприклад, Законом України «Про освіту» передбачена педагогічна свобода вчителя. Але насправді, зазначає І. Лікарчук, її немає і ніхто із чиновників від освіти чи керівників шкіл не поніс відповідальність за те, що і досі вказують вчителю, як той має навчати та виховувати.

Для реальної зміни ситуації з підручниками він пропонує перейти до схеми, коли кошти на придбання підручників акумулюватимуться на рахунках шкіл і школи самі визначатимуть, які та скільки підручників потрібно купувати на черговий навчальний рік. Тобто необхідно позбутися практики централізованих закупівель і безвідповідальності за це. Адже кожна школа буде набагато ефективніше рахувати гроші та відповідати за те, які підручники купила. Крім того, в державі має бути створений справжній, а не ефемерний ринок підручників. Тобто з кожного предмету для кожного класу державна інституція має рекомендувати до видання (надати гриф) кілька (в ідеалі – багато) підручників. І дати можливість школам вільно обирати, який підручник вони будуть купувати. Підготовкою ж самих підручників до видання не повинні займатися державні інституції типу ІМЗО, а лише видавництва. Справа державних інституцій, переконаний І. Лікарчук, – організувати незалежну та ефективну експертизу проектів підручників з метою їх рекомендації (чи відхилення) для використання в закладах освіти.

В Україні, вважає освітній діяч, має бути створена окрема державна експертна інституція, прийнятий закон про освітню експертизу, який встановить основні нормативи здійснення такої діяльності. Експерти ж повинні нести, встановлену законом відповідальність, за якість своєї експертної діяльності. А самих освітніх експертів потрібно професійно готувати, створювати умови для їхньої роботи, платити гідну зарплату і встановлювати їхню відповідальність за неналежне виконання своїх

професійних обов'язків. На думку І. Лікарчука, така експертна інституція повинна працювати в складі Державної служби якості освіти України. За таких умов у країні буде створено якісну експертизу, що реально унеможливить появу в підручниках ляпів та недоречностей, на тиражування яких із державного бюджету витрачаються мільйони гривень.

І. Лікарчук переконаний, що така схема дасть можливість, суттєво зменшивши видатки на видання підручників, принципово поліпшити їхню якість та доступність. А запропонований сьогодні законодавчий марафет та липове осучаснення існуючої системи видання підручників є рухом у провалля.

До речі, цю схему реформування вітчизняної системи підручникотворення разом із ґрунтовно підготовленим «Порядком проведення експертизи проєктів підручників», І. Лікарчук пропонував для впровадження двом міністрам освіти і науки України. Але до його пропозицій не взяли до уваги.

Р. Пастушенко, член Експертної ради при департаменті освіти і науки Львівської ОДА, також звертає увагу на значні проблеми українського підручникотворення. Про їх існування свідчать численні дописи в соціальних мережах та засобах масової інформації. Незадоволені якістю українських підручників не тільки учні та їх батьки. Педагоги і науковці теж нерідко вказують на фактичні помилки та навіть дурниці на зразок «гірко знаменитих» опусу про соду, яка лікує рак, чи мему з Кіану Рівзом, яким у підручнику з історії замінили відому світліну 1932 р. «Обід на хмарочосі».

В Україні держава забезпечує заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) підручниками, відібраними за результатами конкурсу. А посібники, зошити для учнів, атласи, збірники завдань та іншу потрібну для навчання продукцію, допущену до використання Міністерством освіти і науки України (МОНУ), видавництва реалізують на комерційних засадах.

Причиною того, що українська індустрія навчальної книги не пододала проблем, про які мова уже не один десяток років Р. Пастушенко

вбачає в тому, що в умовах ринкової економіки монополізований ринок навчальної книги неспроможний забезпечувати баланс ціна-якість. Також запит системи освіти на навчальну книгу неадекватно відображає реальні потреби здобувачів освіти.

Монополія МОН на вибір стратегій освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти не дає можливості достатньою мірою врахувати запити на якість освіти українського суспільства, не кажучи вже про потреби територіальних громад, окремих дітей та їхніх рідних. Вона ж зумовлює мало відповідні запитами, здібностям та інтересам учнів зміст і структуру навчальної літератури, насамперед підручників.

Ключові критерії вибору підручника – доступність для учнів, його зовнішня привабливість (ілюстрації, дизайн), якість методичного апарату (завдань для учнів), на жаль, допускають надмірну суб'єктивність вибору і не орієнтують учителя на інновації. З іншого боку, автори підручників у нових виданнях, стало спрощують тексти, збільшують кількість ілюстрацій та блок-схем (у дітей ж «кліпове мислення»), нарощують кількість тестових завдань, що насправді робить підручник усе складнішим інструментом для опрацювання з позицій розвитку дитячої уяви, розуміння навчального матеріалу, формування системного і критичного мислення. Щоб довести це, Р. Пастушенко співставляє відсоток одинадцятикласників, які готуються до ЗНО самостійно, і тих, яким допомагають репетитори. Диспропорція з року в рік більшає, бо репетитор дитині потрібний тоді, коли вона не може опанувати зміст підручника. Відбувається це через дві причини: немає орієнтованих на розуміння та застосування навчального матеріалу підручників і/або в учня/учениці не розвинуті вміння, що забезпечують глибоке розуміння інформації. Щодо другої причини, автори підручників та програм також мусять визнати, що це частково їхня вина (неефективна стратегія; несистемність, фрагментарність навчального матеріалу).

Консервативні настрої педагогів і авторів підручників особливо загрозливі в умовах

запровадження концепції «Нова українська школа», що передбачає формування у дітей життєвих (ключових) компетентностей. Адже компетентнісний підхід вимагає якісно іншого функціоналу підручника та решти навчального інструментарію.

Тим часом МОН повторно надало гриф «Рекомендовано» скандальному підручнику М. Савчин з хімії для 9 класу, в якому раніше була порада лікувати рак содою. Антинаукові тези про соду видалили, але в підручнику залишили ще деякі подібні твердження. Так, в електронній версії підручника залишилися твердження, які спростовані наукою і навіть можуть шкодити здоров'ю. Про них рік тому написав у своєму блозі лікар-анестезіолог та кандидат медичних наук А. Сем'янків. «Нова українська школа» звернулася в МОН та ІМЗО, аби з'ясувати, чи в наново грифованому підручнику залишилися всі антинаукові факти, про які заявляли вчителі та науковці.

Окрім цього підручника, МОН надало гриф ще 86 підручникам, які вже використовувалися в освітньому процесі та можуть бути повторно видані без проведення конкурсного добору. Повторно грифувати старі підручники без конкурсу дозволено порядком надання грифів навчальній літературі.

Як відомо, підручник із хімії для 9 класу (М. Савчин), який містить недоречні рекомендації та неперевірені факти, видавався за попереднього керівництва МОН. Причини друку навчальної літератури з необ'єктивними відомостями жоден з ексміністрів чи заступників (окремі з яких зараз є народними депутатами), на жаль, публічно не пояснив, не взяв на себе відповідальність за низьку якість надрукованих підручників. До речі, протягом 2017 р. на потреби видання шкільної літератури було витрачено 297,6 млн грн. Водночас у МОН на запит журналістів заявили, що порада «лікувати» рак содою допоможе школярам розвинути навички критичного мислення, зокрема, «критично оцінювати інформацію, отриману з різних джерел, зокрема й хімічну». У підручнику вказувалось, що рекомендації щодо соди авторка взяла з сайту «Всеукраїнської асоціації пенсіонерів». У Міносвіти ж запевнили –

М. Савчин мала американське джерело, але «через недогляд» його не зазначила.

Після соди, яка лікує рак, 2021 р. став роком віднаходження інших помилок у підручниках. Зокрема, в підручниках з історії України знайшли згадку, що Росія заснувала Одесу та Дніпро. В інших підручниках з історії надрукували мапу України без Криму в умовних позначеннях на багатьох сторінках, а потім рекомендували вчителям заклеювати це. У підручнику з української мови знайшли посилання на порносайт, а з природознавства – антинаукові твердження про магнітні явища.

Водночас сьогодні в Україні відбуваються позитивні зміни, спрямовані на створення реальних механізмів реалізації реформи «Нова українська школа». Зокрема, в рамках реалізації Фінського проекту «Вчимося разом» + проект ЄС розвивається напрям зі створення повноцінних електронних підручників. Потреба в електронних підручниках виникла давно, а в час пандемії набула особливої гостроти. Адже це зручно для дистанційного навчання, а під час очного розв'язує проблему важких шкільних наплічників, особливо для дітей молодшого віку. І це лише дві переваги такого формату, а є ще інтерактивність, важлива для дітей та можливість вносити зміни, не переробляючи весь продукт.

Однак тривалий час електронні підручники в Україні зводилися до pdf-файлів друкованих версій книжок, хоча насправді повноцінне електронне видання – це зовсім інше. Електронне видання – не просто цифровий продукт. Як і будь-яке інше видання, це авторський продукт. А от можливості його розповсюдження практично необмежені – це можуть бути і локальні носії, і мережеві, і хмарні середовища, і платформи дистанційного навчання. Воно, на відміну від друкованого видання, обмеженого накладом, призначене для використання необмеженим колом користувачів через цифрові середовища.

Безумовна перевага електронного підручника – його функціонал. Наприклад, він може активуватися в заданий час або бути пристосованим до користування лівою рукою чи для дітей, які не розрізняють кольори

(дальтонізм). Тобто видання автоматично підбирає режим відповідно до сприйняття та можливостей користувача.

Основна вимога до електронного підручника – баланс таких елементів як доступність, раціональність, адаптивність, інтерактивність, мультимедійність та придатність. Це означає, що підручник має бути доступним із будь-якого пристрою та мати таку гнучку структуру, щоб можна було взаємодіяти з його змістом у різний спосіб.

Видавці називають низку переваг електронних видань, зокрема підручників:

- кросплатформність, тобто можливість відтворювати підручник на будь-якому цифровому пристрої;

- адаптивність в апаратному та програмному середовищі – видання автоматично пристосовується до програмних засобів, які є в користувача, до його технічного забезпечення;

- масштабованість або можливість оперативного доповнювати та розширювати зміст та вилучати застарілу інформацію, долучати інших авторів до матеріалу;

- перехресність та доповненість інформації. Для учня, який прагне опанувати тему, важливо отримати знання не лише з одного джерела. Автор може подати своє бачення, а може надати посилання на роботи інших авторів чи альтернативні думки. Або підкріпити свій матеріал графікою чи відео на зовнішніх носіях;

- можливість пошуку та під'єднання зовнішніх джерел (гіперпосилання);

- використання коментарів та закладок, а також можливість учителю та учням обмінюватися думками. Можливість прокоментувати інформацію важливу як для учня, так і для вчителя. З іншого боку, це дає змогу й автору та видавцю отримати фідбек від користувачів, аби оперативно вносити зміни;

- можливість ефективної самоперевірки (наприклад, через вбудовані опитувальники з автоматичною перевіркою та поясненням відповідей);

- можливість швидкого переходу та пошуку по контенту;

- можливість індексації даних, тобто формування баз даних і знань, де можна знаходити

потрібну інформацію через фільтри та пошукові слова, а також за потреби імплементація цих баз у більш масштабні освітні платформи.

У рамках того ж Фінського проекту «Навчаємось разом» + проекту ЄС впроваджуються й нові підходи до створення текстів в підручниках, аби він став дієвим інструментом навчання. Так, державна експертиза підручників передбачає перевірку вікової відповідності учнівським потребам та зрозумілості тексту, але водночас немає критеріїв визначення складності тексту та його відповідності читацьким можливостям учнів. До прикладу, текст може бути зрозумілим, але водночас таким складним, що для розуміння потрібно перечитати кілька разів. Натомість від лінгвістичної складності тексту залежить не тільки якість навчання дитини, але і якість викладання предмета педагогом. Сьогодні вводяться елементи оцінювання складності тексту в науково-педагогічній експертизі майбутніх навчальних видань. Тоді як в європейській практиці оцінювання складності мови підручників – обов'язкове. Звертається увага на те, що зміст тексту підручників має поступово розкривати поняття (від найпростішого до більш складних), мати чітку структуру та залучати додаткові інструменти (насамперед, візуалізацію) для пояснення понять та їхньої взаємодії. При цьому один термін у навчальній літературі варто давати з кількома поясненнями з використанням різних інструментів візуалізації, показувати його з різних поглядів. Має бути не менше двох зображень для пояснення кожного терміну.

А ось дизайнери та видавці підручників в Україні скаржаться на суворі нормативні вимоги, яких зазвичай немає в Європі, й апелюють до обмеження творчої думки. Натомість начальниця відділу навчальної літератури УІРО, експертка Фінського проекту «Навчаємось разом» + проекту ЄС Т. Харламова та методистка відділу навчальної літератури УІРО Н. Слюсаренко вважають, що проблема насамперед не в нормативних обмеженнях, а в смаках українських видавців та браці знань.

Дизайн підручника – це не тільки ілюстрації та порядок розташування текстів, стверджують

експертки. Він охоплює всі елементи видання – структуру, ілюстративний ряд, шрифти, кольорове рішення, архітектоніку (побудову так, аби видання сприймалося як єдине ціле).

Коли раз на рік проводиться конкурс підручників, то МОН визначає основу, на якій він буде проводитися. На сайті Інституту модернізації змісту освіти, що проводить конкурс, у відкритому доступі розміщується нормативна база, на яку потрібно орієнтуватися розробникам підручників та навчальної літератури. Найголовніші з них – санітарні норми. Проте останні санітарні норми затверджені ще в 2007 р. і їх не переглядали.

Є певні вимоги до структурних компонентів підручників, нормативи для використання шрифтів, ілюстративного матеріалу та декоративних елементів.

Є чимало прикладів розміщення у підручниках застарілих зображень, дискримінаційних елементів. Шкодить якості навчальних матеріалів калькована термінологія (коли автори користуються радянськими чи російськомовними джерелами, й у підручниках виникає, наприклад, «трясогузка» в українському варіанті – «плиска», «чайка» – «мартин»). У результаті дитина отримує спотворену інформацію. А надмірна кількість яскравих кольорів, малюнків, декоративних елементів негативно впливає на когнітивні здібності дитини.

Процес підручникотворення має враховувати реалії інформатизованого суспільства, в якому цінність інформації полягає у її кристалізованості, правильних акцентах. Стандарти створення підручників мають змінюватися аби відповідати вимогам часу. Над ними мають працювати психофізіологи, нейрофізіологи, треба проводити дослідження сприйняття інформації дітьми різного віку, зрозуміти, наскільки змінилося сприйняття дітей тощо. Нинішнє покоління дітей – цифрове вже з народження і цей феномен потрібно фахово досліджувати.

Коли дитина йде в 1 клас і для неї готують підручник, то він застаріває ще в той момент, коли його видають, оскільки інформація швидко змінюється. Тому електронні освітні

ресурси, вважають експертки, і набувають все більшого значення. Хоча, з іншого боку, від паперових підручників наразі не відмовилася жодна країна.

Коли дитина йде в 1 клас, неможливо чітко визначити її освітню траєкторію, бо те, як зміниться світ за 12 років, які професії будуть запитувані, які технології, не можна передбачити. Можна лише окреслити вектор її навчання, та і те дуже приблизно.

Тому виклик нинішній освітній системі – зрозуміти, які способи донесення інформації нині спрацьовують, а також враховувати нейропсихологічні особливості різних вікових категорій школярів.

Реалізація концепції «Нової української школи» актуалізує проблему модернізації засобів навчання, серед яких важливе місце посідає шкільний підручник. Очевидно, що сьогодні для створення якісних підручників необхідно вирішити комплекс складних проблем, що потребує значних скоординованих зусиль з боку як окремих фахівців, так і державних установ. І, можна сподіватися, що запровадження змін, передбачених законопроектом, стане кроком на шляху покращення якості навчальної літератури, насамперед шкільних підручників, а також виконання міжнародних зобов'язань України щодо протидії дискримінації та забезпечення прав людини, зокрема, виконання рекомендацій, отриманих у рамках Універсального періодичного огляду Ради ООН з прав людини (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний вебпортал Верховної Ради України (<https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/218038.html>); http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71840); Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-klyuchovi-pozitivni-zmini-u-shkilnij-osviti-za-2021-rik>); вебсайт Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/news/verhovna-rada-vdoskonalila-vimogi-do-yakosti-navchalnoyi-literaturi-dlya-shkil-uhvaleno-zakon>); <https://mon.gov.ua/ua/news/16-i-17-grudnya-vidbudetsya-prijom-pidruchnikiv-dlya-9-klasu>*

na-konkursnij-vidbir-za-novim-poryadkom); інтернет-видання «БУГ» (<http://bug.org.ua/news/v-ukrayini-prijnyaly-zakon-pro-yakist-navchalnoyi-literatury-618795/>); вебсайт «КП в Україні» (<https://kr.ua/ua/politics/a638734-rada-ukhvalila-zakonoproekt-proti-ljapiv-ta-diskriminatsiji-u-pidruchnikakh>); вебпортал «Освітня політика» (<http://education-ua.org.ua/articles/1403-yakist-pidruchnikiv-ta-navchalnikh-posibnikiv-dlya-novoji-ukrajinskojishkoli-do-slukhan-u-komiteti-verkhovnoji-radi-ukrajini-z-pitan-osviti-nauki-ta-innovatsij-26-travnya-2021-roku>); проєкт «Нова Українська школа» (<https://nus.org.ua/news/verhovna-rada-zaboronyla-plagiat-ta-falsyfikatsiyi-u-pidruchnykah/>); <https://nus.org.ua/news/pidruchnyk-u-yakomu-bula-porada-likuvatyrak-sodoyu-znovu-otrymav-gryf-mon/>; <https://nus.org.ua/articles/2021-j-dlya-osvity-prygoduyemona-jgolovnishe/>; <https://nus.org.ua/articles/yakym-maye-buty-povnotsinnyj-elektronnyj-pidruchnyk-i-chomu-pdf-versiyi-nedostatno/>; [a-nadlyshkovoyu-barokovistyu-ekspertky-pro-vymogy-do-knyzhok/\); Facebook-сторінка І. Лікарчука \(<https://www.facebook.com/igor.likarchuk.9/posts/4060108274092285>\); вебсайт порталу «Новину.LIVE» \(<https://novyny.live/society/mon-snova-rekomendoval-uchebnik-v-kotorom-bylo-napisano-ob-lechenii-rak-sodoi-29029.html>; <https://novyny.live/society/bolshe-ne-budet-sody-kotoraia-lechit-rak-verkhovnaia-rada-priniala-zakon-o-kachestve-uchebnoi-literatury-29600.html>\); вебсайт «Шкільне життя» \(<https://www.schoollife.org.ua/pidruchnyku-dlya-9-klasu-yaki-mozhut-u-2022-rotsi-nadijty-do-zakladiv-osvity-vidteperu-publichnomu-dostupi/>\); вебсайт «Моя Школа ОБОЗРЕВАТЕЛ» \(<https://shkola.obozrevatel.com/ukr/news/sodu-nazivali-likami-proti-raku-mon-znovu-rekomenduvavskandalnij-pidruchnik-z-himii.htm>\); освітній проєкт «На Урок» \(<https://naurok.com.ua/post/onovleno-poryadok-konkursnogo-vidborushkilnih-pidruchnikiv/>\); вебсайт Центру «Синєрізія в НУШ» \(<http://barna-consult.com/yakymy-mayut-buty-teksty-v-pidruchnykah/>\).](https://nus.org.ua/articles/dyzajn-ukrayinskyh-pidruchnykiv-obmezhenyj-ne-normatyvamy-</p></div><div data-bbox=)

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «AgroPolit.com

Про автора: Наталія Білоусова, головний редактор сайту AgroPolit.com

Рік доданої вартості у АПК – що уряду та парламенту слід зробити у 2022 році

Майже 40 аграрних законів має ухвалити у 2022 році парламент. За затвердженням аграрним комітетом річним законодавчим планом, депутати мають допиляти земельну реформу, народити зміни до Конституції в частині децентралізації, оподаткування АПК. Окрім запропонованих депутатами кроків, уряд та Мінагрополітики теж мають зробити свої дії. Як-от: запуск на практиці механізму мінімального податкового зобов'язання, оживлення порталу НІГД, оновлений підхід до державної підтримки у межах Державного

аграрного реєстру, передати Мінагро Реєстр складських документів на зерно, затвердити держпрограму підтримки тваринництва та підготувати стратегію розвитку молочної галузі і дорожню карту для виноробів. Пропоную вам перелік найважливіших першочергових кроків на 2022 рік від влади для галузі АПК.

Курс на створення доданої вартості в АПК – рослинництво і тваринництво.

Як на мене, виклик №1 для всіх гілок влади – нульова ставка ПДВ для усіх продуктів харчування, фруктів і овочів у ЄС з другого півріччя 2022 року. Ми знаємо, що її планують запровадити в рамках реформи податку на додану вартість. Нещодавно у Брюсселі погодили текст Директиви ЄС про нульовий

* Збережено стиль і граматику оригіналу

ПДВ. Тож щоб не ляпнутися обличчям у товари європейських виробників на українських прилавках, нам потрібно в супероперативному режимі вжити дзеркальних заходів – і давати харчовій переробці та АПК нульову ставку ПДВ. Якщо цього не станеться – то ми власними руками будемо душити свого ж виробника в умовах конкурентного ринку на своїй території, а споживач голосуватиме гривнями на користь європейських харчів. Як вам така перспектива? Не дуже. Адже за нею стрімке зростання саме харчового імпорту в Україну.

Ви запитаете, як це зробити?

Перше – закон про нульову ставку ПДВ для переробників агросировини і виробників харчів.

Друге – задати загальний курс економіки на створення доданої вартості. По-простому: з українського борошна слід виробляти макарони, хліб, комбікорми, солодощі і споживати це самим та експортувати. З кукурудзи – біоетанол, додавати його в пальне і продавати своїм та експортувати відходи у вигляді пелет тощо. Слід ухвалити законопроект, який зобов'яже кожну АЗС, кожного реалізатора пального на території України додавати у паливо 2 чи 1% біоетанолу української переробки. Після його ухвалення з'явиться внутрішній попит на біоетанол. Бо це стане обов'язком та нормою для автозаправок. Так, як це робиться в світі

Третє – прийняти і втілювати Національну програму розвитку тваринництва. Така задумка у Президента Володимира Зеленського є. AgroPolit.com зібрав аналітику у спецматеріалі стану справ у тваринництві та дізнався пропозиції тваринників до неї. Серед них – спецрежим для виробників доданої вартості (у форматі того, як діє в ЄС), нульова митна ставка для експорту та імпорту ВРХ та МРХ, тільки для експорту тварин вагою до 300 кг (телята) можна залишити ставку 10% та інші.

Земля: ринок землі: купівля-продаж паїв, земельні монополії, множинне громадянство, консолідація, землі на балансі держпідприємств, НІГД

Земельні паї

Як діє закон про ринок землі 552-ІХ – у онлайн-мапі, розробленій AgroPolit.com

спільно із Zemelka.ua за підтримки нової земельної агенції Volodar. Якщо коротко, то ціна землі зростає повільними темпами через дефіцит платоспроможних покупців. Друга яскрава риса ринку землі – немає і шаленої пропозиції продажу паїв.

Наразі депутати пропонують дошліфувати процедуру продажу землі, спростивши її. Детальніше про це у законопроекті №6199 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо уточнення положень стосовно вчинення нотаріальних дій в процесі набуття прав на земельні ділянки». Зокрема, він знімає питання зловживання переважним правом при купівлі земельних ділянок. Ним також пропонується, що перевірка відповідності набувача земельної ділянки сільськогосподарського призначення вимогам, визначеним статтею 130 Земельного кодексу України, не здійснюється при набутті у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення садівництва та для ведення особистого селянського господарства зокрема:

земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення садівництва – 0,25 га;

земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення особистого селянського господарства, розташованих в межах населених пунктів, площею до 2 га.

Іншими словами, законопроектом пропонується удосконалити процедуру набуття у власність покупців невеликих земельних ділянок для садівництва та земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства, розташованих в межах населених пунктів.

Мінімальне податкове зобов'язання (МПЗ)

Мінімальне податкове зобов'язання сплачуватимуть з 1 січня 2022 року всі власники землі, на якій нічого не вирощується, так і фермерів чи аграріїв, які обробляють власну чи орендовану землю. З кожного гектару землі треба сплатити певну суму обов'язкових податків, і вона не може бути меншою від цього встановленого державою МПЗ – орієнтовно 1,5-2 тис. грн (залежно від розміру НГО). Якщо ж сільськогосподарські землі знаходяться у

межах населених пунктів, у дачних та садових кооперативах – за них не сплачується МПЗ.

У мінімальне податкове зобов'язання входять такі податки:

податок на землю

податок з доходу за продаж урожаю, вирощеного на цій ділянці

податок на доходи фізичних осіб

військовий збір із зарплати найманих працівників Орієнтовно додаткові доходи в бюджет місцевих громад та загального бюджету в рік від мінімального податкового зобов'язання становитимуть 10-12 млрд грн. Зібрані гроші від МПЗ розподеляться так:

до місцевих бюджетів – 60 %,

державний бюджет – 25 %

обласний – 15 %

Розмір мінімального податкового зобов'язання відраховується від НГО і варіюється по роках у розмірі:

2022 рік –4 %

2023-й –5 %

Важливо, що виключення по сплаті мінімального податкового зобов'язання є тільки для сільського фермерського господарства – 50% пільга. Це господарство розміром до 20 га.

Якщо земельна спадщина не успадкована і на ділянку нема власника – то не сплачує ніхто МПЗ. Якщо власник є, то сплачує або орендар (у разі укладення офіційного договору), або власник паю (сам обробляє ділянку, або ж здає тіньовому фермеру.

Щодо польових доріг, пасовищ і сінокосів, то вони теж підпадають під сплату МПЗ у залежності від розміру НГО (у них вона нижча). Так звані нічийні польові дороги (не входять до паю, а є між паями) не підпадають під оподаткування. За землі запасу та резерву МПЗ сплачується так: якщо вони в оренді – оподатковуються (сплачує власник землі/користувач чи орендар).

Реально сплата МПЗ відбудеться лише у травні 2023 року. Саме тоді власники земельних ділянок отримають платіжки від податкової про сплату цього зобов'язання.

Земельна монополія

Депутатам та уряду доведеться вирішити ще одну проблему – ухвалити антимонопольне

земельне законодавство, аби уникнути появи у регіонах на рівні окремих громад земельних монополій сімейного типу. З 1 січня 2023 року в одних руках можна буде зосереджувати 10 тис. га землі, тобто родина з 5-ти осіб спокійно може тримати цілу громаду у своїй власності. Оренда 50 тис. га землі та право власності на неї – це різні речі, і насамперед відношення орендаря/ власника до того, хто здає цю землю або там проживає (колишній власник). Як уникнути цього? Внести поправку в земельний закон про те, що не можна на рівні однієї громади володіти більше ніж 35% всієї с/г землі.

Множинне громадянство

Якщо ж депутати підтримають ініціативу Володимира Зеленського про множинне громадянство, то доведеться робити ще один запобіжник для захисту фермерів. Потенційно етнічні українці ексіноземці мають більше фінансів і за доступною вартістю (іноземні кредити як мінімум значно дешевші) для придбання землі у порівнянні з українськими. Аби уникнути ризику, коли етнічні українці куплять у власника паю за вищими цінами землю і потім її будуть здавати в оренду фермерам, уряду потрібно подбати про суттєве здешевлення кредитів під землю для українських фермерів. Інакше у нас з'явиться клас земельних рантьє і відбудеться «корпоратизація» українського фермерства. Саме так.

Консолідація землі і мінус 2 га в одні руки кожному

Незакритий земельний гештальт – законопроект про консолідацію земель.

№ 5438 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань консолідації земель». Окрім лейтмотиву закону є й інший не менш важливий: у тексті оприлюдненого законопроекту пропонується внести зміни до закону «Про особисте селянське господарство» – пропонують прибрати частину ст.5 про те, що для ведення особистого сільського господарства використовуються передані у власність 2 га землі.

Землі на балансі держпідприємств

Сьогодні на балансі державних підприємств перебуває 750 тис. га сільськогосподарських земель. Йдеться про землю Національної

академії наук України, Міністерства оборони, Державної пенітенціарної служби, Міністерства освіти, а також колишніх державних підприємств Міністерства АПК, які сьогодні передані до Фонду держмайна на приватизацію.

Ці 750 тис. га земель сільськогосподарського призначення обробляють 1166 державних підприємств та установ:

Національна академія аграрних наук – 354 тис. га

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства – 178 тис. га

Міністерство освіти і науки – 77 тис. га

Міністерство оборони – 42 тис. га

Державна пенітенціарна служба України (Міністерство юстиції) – 35 тис. га

Держлісагентство – 21 тис. га

Фонд державного майна – 14 тис. га

Держводагентство – 2,5 тис. га.

За даними AgroPolit.com, найближчим часом Мінагрополітики запропонує свій варіант розпорядження цими землями (через здачу в оренду на електронних аукціонах). Наразі є два законопроекти щодо цього питання.

Перший – №3012-2 проєкт закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення права працівників державних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій на одержання земельної частки (паю).

Другий – №5385 про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо скасування інституту права постійного користування земельними ділянками.

Дискусія гаряча щодо кількох питань: як продавати державні підприємства (окремо майно і право оренди на землю чи все разом)? Який строк оренди землі вписувати при продажу права оренди на земельних аукціонах 40% держземлі, яка повертається державі? Як бути з 20% земель для АТОшників (такі віддавати їм ці землі чи, навпаки, здавати в оренду і отримані кошти з цих 20% і ще 40% державних відправляти у спецфонд ветеранів)?

Національна система геопросторових даних

Після зміни голови робочої групи розвитку НІГД, нарешті, затвердили план діяльності та розвитку НІГД на декілька років. На базі цього плану зробили бюджетний запит, і в бюджеті на 2022 рік заклали 17 млн грн на запуск НІГД. В чому проблема із цим ресурсом наразі?

Наразі існує все потрібне законодавче поле для роботи Національної системи геопросторових даних, створена інфраструктура для НІГД (є портал, набори даних, вимоги до них і т.д.). Але не вистачає роботи центральних органів виконавчої влади і місцевої з наповнення порталу даними.

Зрошення та меліорація сільськогосподарських земель

Тут два завдання.

Перше – ухвалити законопроект 5202-д «Про організації водокористувачів (ОВК) та стимулювання гідротехнічної меліорації земель». Він створює умови для появи неприбуткових організацій водокористувачів (об'єднання аграріїв), які отримають об'єкти меліоративних систем. За власний кошт вони ремонтуватимуть, модернізуватимуть та будуватимуть нові зрошувальні системи. Їм відходить право визначати графік та об'єми подачі води на зрошення, а також – тарифи за послуги зрошення.

Друге – запустити проєкти з відновлення зрошувальних мереж в Одеській, Херсонській, Миколаївській та Запорізькій областях. Ось цим проєктом займатиметься Мінагрополітики. Саме воно впроваджуватиме відновлення меліоративної галузі в рамках національного проєкту до 2024 року. А МЕРТ загалом відповідатиме за розвиток системи зрошення. Як твердять співрозмовники AgroPolit.com, такий розподіл відбувся, бо Денис Шмигаль дуже хотів контролювати саме цю тему, тому вперся роєм і не заходив її віддавати роману Лещенку, натомість перекинув завдання на експомічницю Андрія Єрмака, чинного міністра економіки Юлію Свириденко.

Державний аграрний реєстр (ДАР)

ДАР – це платформа електронної взаємодії аграрія з державою. За задумом Мінагрополітики він має поєднати у собі 17 різних реєстрів:

1. Селекційних досягнень у тваринництві
2. Реєстр технічних засобів для АПК
3. Реєстр сертифікатів насіння та/або садівного матеріалу
4. Реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві
5. Реєстр сільськогосподарських дорадчих служб
6. Реєстр заявок на сорти рослин
7. Реєстр права власності на сорти рослин
8. Реєстр аудиторів із сертифікації
9. Реєстр представників із питань інтелектуальної власності на сорти рослин
10. Реєстр органів з оцінки відповідності
11. Єдиний державний реєстру тварин
12. Реєстр суб'єктів насінництва та розсадництва
13. Реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні
14. Реєстр аграрних розписок
15. Реєстр племінної справи у тваринництві
16. Реєстр зерна, прийнятого на зберігання
17. Реєстр складських документів на зерно

Тобто аграрій зможе витягнути із ДАРУ всі документи в онлайн, підв'язані під нього із всіх 17-ти реєстрів, просто увійшовши у свій персональний кабінет.

Аграрні розписки

Ухвалити в цілому законопроект № 2805 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування та обігу аграрних розписок». Цей законопроект робить аграрні розписки цінними паперами, тобто їх можна буде випускати в онлайн-формі. Наразі нотаріус вимагає багато документів під кожен договір для верифікації аграрної розписки. Цей процес тривалий, затратний за фінансами. Якщо ми цей законопроект ухвалимо, то зможемо в персональному кабінеті у фермера в рамках Державного аграрного реєстру розширити меню функціонал – і аграрій зможе оформити онлайн аграрну розписку. Важливий момент: не нотаріус вноситиме в такому разі онлайн аграрну розписку, а фермер собі там її оформлюватиме.

Реєстр складських документів на зерно

Слід завершити процес передачі від МЕРТУ до Мінагрополітики ДП «Державні реєстри України». А від Держпродспоживслужби слід

передати Мінагро державний реєстр зерна – Реєстр складських документів на зерно. Його слід вмонтувати у платформу Державний аграрний реєстр із реєстром аграрних розписок. Відтак ми зможемо побудувати процес купівлі-продажу зерна на елеваторах в онлайн. А зараз це відбувається в офлайн. І має такий вигляд: випускається складське свідоцтво, його переписують на покупця, далі відбувається поїздка на елеватор. Після приїзду на елеватор власник зерна показує покупцю договір зберігання зерна із цим елеватором, потім це зіставляється із картою зберігання кількості зерна в тонах на конкретному елеваторі і потім відбувається переписування цього зерна на покупця. До кінця дня (а загалом протягом 24 годин) елеватор має зареєструвати цей договір у Реєстрі складських документів на зерно. Документ про це віддається на руки покупцю, і він іде в банк і сплачує кошти за придбання зерна продавцеві. Вся ця процедура може бути втиснута у телефон в онлайн формат – потрібна політична воля МЕРТУ і бажання відмовитися від тіньового ринку зернових та корупції. Такий інструмент дозволить збільшити швидкість отримання грошей на день-два сільгоспвиробникам. Плюс – прозорість процесу. Є два реєстри: про облік складських паперів на зерно на елеваторах і про облік зерна. Їх слід об'єднати в один механізм, і це призведе до того, що на ринку не буде ситуацій, коли складських паперів на зерно буде значно більше, аніж є зерна по факту. Це запобіжник утворення аграрних зернових «бульбашок» на ринку.

Єдиний державний реєстр тварин (ЄДРТ)

Єдиний державний реєстр тварин передбачає, що всі тварини мають бути з бирками і мають бути занесені в цей реєстр. Це дозволяє аграрію віддавати в заставу цих тварин, отримуючи кредит у банку.

Ліцензування нової імпортової с/г техніки

Під час передачі повноважень від Мінекономіки до Мінагрополітики забули про повноваження із сертифікації нової техніки через те, що МЕРТ було занадто великим і там не завжди розуміли, що відбувається в окремих підрозділах і фізично не встигали відстежити актуальні питання. Виправити це можна було,

проголосувавши один із двох законопроектів: №6070 – він регламентує порядок та правила реєстрації нової сільгосптехніки, та альтернативний закон №6070-1. Обидва законопроекти мають однакову назву та передбачають поновлення функцій сертифікації нових видів сільськогосподарської техніки. Відмінність полягає у підзвітності компаній, які отримають право сертифікувати продукцію. Депутати не встигли цього зробити до кінця 2021 року, тож вже на початку цього вони мають закрити питання. Інакше виникне проблема із сертифікацією нової техніки і її ввезенням в Україну.

Молочна галузь

Наприкінці року у парламент подали доопрацьований законопроект №5297 «Про державну підтримку сільського господарства України». Паралельно створили міжфракційне депутатське об'єднання «За розвиток молочної галузі України» для стимулювання виробництва молока, яке має захистити українського фермера та малі господарства. А уряд взявся за підготовку Програми розвитку молочного сектору та переробної галузі до 2030 року.

Вино і виноробна галузь

Наприкінці року Верховна Рада України ухвалила у другому читанні та в цілому законопроект №2064 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання розвитку виноградарства в Україні». Ним встановлюється мінімальний строк (25 років) для користування земельними ділянками під виноградниками або для їх закладання. Тепер же по плану законопроект 6010 «Про внесення змін до Закону України «Про виноград та виноградне вино».

В рамках підписаного українськими виноробами та Мінагрополітики Меморандуму про співпрацю для розвитку галузі також планується:

- створення та просування національного бренду «Вино України», що є прерогативою держави та регламентується відповідним порядком;

- виготовлення українського вина виключно з винограду, вирощеного та переробленого в Україні;

- запровадження державного реєстру виноградників та виноробної продукції, який передбачає обов'язкове

- внесення відомостей про виноградні насадження від 0,15 га;

- створення системи простежуваності виноробної продукції від виноградника до пляшки на основі трьох декларацій: декларації про збір врожаю, декларації про виробництво, декларації про залишки;

- наближення вітчизняного податкового законодавства до законодавства ЄС в частині визначення виноробної продукції, а також запровадження положень щодо ставок акцизного податку та звільнення від акцизного податку вина, інших негазованих та ігристих збродених напоїв, базуючись на положеннях Директиви 92/83/ЄС «Про гармонізацію структур акцизних зборів на алкоголь та алкогольні напої» від 19 жовтня 1992 року;

- співпраця та представництво України в Міжнародній організації винограду та вина (OIV);

- здійснення повноцінного лабораторного контролю виробленої в Україні та ввезеної на митну територію України виноробної продукції;

- забезпечення добросовісної конкуренції, протидії реалізації фальсифікованої виноробної продукції, а також представлення не менше ніж 50% відповідних торговельних площ для бренду «Вино України».

Харчова промисловість

Серед інших потрібних законопроектів є ті, що зачіпають розвиток харчової промисловості. Зокрема законопроект № 6248 «Про внесення змін до деяких законів України щодо харчових продуктів та інших об'єктів санітарних заходів».

Децентралізація і громади

Річну оцінку реформи ви зможете прочитати у наступних матеріалах на AgroPolit.com, а до того накидаємо лише загальні штрихи того, що вже горить.

Перше – підготовка і внесення змін до Конституції щодо децентралізації.

Друге – ухвалити низку вже заговорених в процесі реформування законів. Зокрема,

законопроект «Про службу в органах місцевого самоврядування». Також має з'явитися новий законопроект про агломерацію (<https://agropolit.com/blog/497-rik-dodanoyi-vartosti-scho-uryadu-ta-parlamentu-slid-zrobiti-u-2022-rotsi>). – 2022. – 03.01).

Блог на сайті «AgroPolit.com

Про автора: Хворостяний Віталій, журналіст AgroPolit.com

Двадцять аграрних законів ухвалила Верховна Рада у 2021 році.

Держпідтримка АПК, кредитування аграріїв та оподаткування, децентралізація та біобезпека – це ключові напрями в агро, яким нардепи приділили увагу в стінах парламенту. Після ухвалення рамочного закону № 552-IX про відкриття ринку сільськогосподарських земель у 2020 році земельна реформа мала набути практичного сенсу. Для цього вже у 2021 році були написані та реалізовані на практиці закони про електронні аукціони, передачу держземель громадам, держпідтримку АПК, зміну оподаткування для власників земельних паїв, оновлення правил ввезення пестицидів, оренду та кредитування аграріїв.

Якщо порівнювати аграрну продуктивність депутатів з попереднім роком, то вона нижча: у 2020 році вони проголосували за 23 аграрні закони. Поточний рік відзначився бурхливим політичним життям та низкою скандалів у Раді, які виникли довкола аграрної теми. Протягом року ми знову спостерігали спроби «збити» закони великою кількістю правок. Незрозумілі дії деяких членів аграрного комітету.

Попри все це АПК України важко і неквапливо, але впевнено і настирно рухається у напрямку лібералізації ринку земельних відносин. Це ключовий законодавчий тренд 2021 року. AgroPolit.com пропонує вам пригадати ухвалені закони, що вони означають і коли починають діяти.

Перелік ухвалених законів умовно можна розподілити на ініціативи щодо ринку землі, податків/торгівлі та змін до правил безпеки

в аграрній галузі й дотичних сферах. Окремо варто виділити закон про бюджет №1928-IX, адже він визначає розмір держпідтримки на 2022 рік – 4,6 млрд грн на розвиток агропромислового комплексу України.

Держпідтримка і кредитування АПК

1423-IX «Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин.

Закон визначає правила обігу сільськогосподарської землі в Україні. Документ розроблено на основі законопроекту (№2178), запропонованого урядом та з урахуванням побажань експертів аграрного ринку.

1788-IX «Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання діяльності фермерських господарств».

Фермерському господарству, голова якого має вік до 35 років (включно), може надаватися грошова допомога за рахунок державного бюджету у розмірі та у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств надаються фермерським господарствам на безповоротній основі та на конкурсних засадах на поворотній основі на цілі та у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також спрямовуються на забезпечення гарантій, поруки під час кредитування банками фермерських господарств.

1865-IX «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві».

Законопроектом передбачається створення Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві з метою підтримки малих та середніх суб'єктів підприємництва, включаючи фермерські господарства, шляхом часткового гарантування виконання зобов'язань таких суб'єктів перед фінансовими установами за кредитними договорами.

Програми часткового гарантування дозволяють покрити частину збитків фінансованих установ у разі неповернення кредитів такими МСП, дозволяють полегшити вирішення проблеми отримання доступу до

фінансування і таким чином сприяють розвитку МСП.

№2064 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання розвитку виноградарства в Україні»

Проектом пропонується внести зміни до Земельного кодексу України та Закону України «Про оренду землі», якими встановити мінімальний строк у 25 років для користування земельними ділянками під виноградниками або для їх закладання.

Окрім цього, законопроектом врегульовуються питання відшкодування користувачу його витрат, здійснених на закладення (посадку) та/або догляд за виноградниками, а також завданих збитків у разі дострокового припинення права користування земельною ділянкою.

Ринок землі та земельна реформа

1444-IX «Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони».

Закон визначає, що земельні торги проводяться в електронній торговій системі, що перебуває у державній власності. Порядок функціонування та адміністрування електронної торгової системи затверджує Кабінет Міністрів України. Також передбачається, що земельні торги будуть відбуватися шляхом аукціонів у єдиній електронній системі «Прозорро» в режимі реального часу через інтернет. За результатами аукціону буде укладатися договір купівлі-продажу, оренди, суперфіцію, емфітевзису земельної ділянки з переможцем земельних торгів, який запропонував найвищу ціну за земельну ділянку.

Закон запроваджує мінімальний гарантійний внесок для учасників торгів. Він становить не менше ніж 30% стартової ціни ділянки землі. А торги проводяться за наявності не менше як двох потенційних покупців.

1720-IX «Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо одночасного переходу прав на земельну ділянку у зв'язку з переходом прав на об'єкт нерухомого майна, який на ній розташований)».

Пропонується уніфікувати зазначені правила для переходу прав власності та всіх

видів користування земельною ділянкою у випадку переходу права власності або права користування земельною ділянкою (сервітут, суперфіцій, емфітевзис (сільськогосподарські будівлі), постійне користування тощо) у разі набуття права власності на розташовані на такій земельній ділянці об'єкти нерухомого майна (житловий будинок, будівлю або споруду) шляхом внесення змін до статті 120 Земельного кодексу України та статті 377 Цивільного кодексу України.

Одночасно законом пропонується доповнити ст. 120 Земельного кодексу України новою частиною чотирнадцятою, відповідно до якої визначити, що предметом правочину, який передбачає перехід права власності на об'єкт нерухомого майна (жилий будинок (крім багатоквартирного), іншу будівлю або споруду або окрему частку у праві спільної власності на такий об'єкт, об'єкт незавершеного будівництва), який розміщений на земельній ділянці (крім земель державної, комунальної власності), що перебуває у власності відчужувача (попереднього власника) об'єкта нерухомого майна, повинна бути також така земельна ділянка (або окрема частка у праві спільної власності на неї).

Істотною умовою такого правочину є умова щодо одночасного переходу права власності на таку земельну ділянку (частку у праві спільної власності на неї) від відчужувача до набувача такого об'єкта нерухомого майна (окремої частки у праві власності на неї).

1175-IX «Закон про внесення змін до деяких законів України щодо внесення до Державного земельного кадастру відомостей про державний кордон України».

Прийняття акту дозволить внести до Державного земельного кадастру відомості про державний кордон України на підставі затверджених документів демаркації (редемаркації, делімітації) державного кордону України. Автори проекту переконані, що наразі існує нагальна потреба внесення до Державного земельного кадастру саме відомостей про державний кордон України на підставі затверджених документів демаркації (з Республікою Польща та Румунією), редемаркації

(з Словацькою Республікою та Угорщиною) та делімітації (з Республікою Білорусь, Республікою Молдова та Російською Федерацією).

Законом пропонується внести зміни до статей 12, 21, 32, 36 Закону України «Про Державний земельний кадастр» щодо визначення складу відомостей Державного земельного кадастру про державний кордон України, а також підстав та порядку їх внесення до Державного земельного кадастру.

Податки/торгівля

1600-IX «Закон України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість при оподаткуванні операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції».

Законопроект розроблено з метою усунення ризиків підвищення цін на харчові продукти та сприяння стабільності цінової ситуації на відповідних товарних ринках, а також створення рівних і справедливих умов оподаткування податком на додану вартість для сільськогосподарських виробників і підприємств переробної галузі.

1649-IX «Закон України про внесення змін до розділу XI «Перехідні положення» Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Закон легалізує міжнародне органічне маркування для українських виробників органічної продукції, гарантує держпідтримку виробникам, протидіє розповсюдженню псевдоорганіки на полицях торговельних мереж та скасовує штрафи для виробників за порушення Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» у низці випадків. 5600 «Закон про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень».

Згідно із законопроектом, мінімальне податкове зобов'язання обчислюється за формулою: $MПЗ = НГО \times S \times K \times M / 12$. НГО – нормативна грошова оцінка 1 га земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації.

S – площа земельної ділянки.

M – кількість календарних місяців, протягом яких земелька перебуває у власності, оренді, користуванні на інших умовах (у тому числі на умовах емфітевзису) платника податків.

K – коефіцієнт, який становить 0,05.

Зазначається, що для фізосіб – підприємців – платників єдиного податку IV групи при обчисленні мінімального податкового зобов'язання щодо земельних ділянок, що належать до сільськогосподарських угідь, застосовується коефіцієнт K у половинному розмірі.

Мінімальне податкове зобов'язання визначається за період володіння (користування) земельною ділянкою, який припадає на календарний рік, що передує податковому (звітному) року.

При цьому передбачається, що мінімальне податкове зобов'язання не визначається для земельних ділянок, які використовуються дачними і садівничими кооперативами, для земель запасу, незатребуваних паїв, розпорядниками яких є органи місцевого самоврядування, земельних ділянок зон відчуження та безумовного відселення.

Децентралізація

1427-IX «Закон України про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права громадян на доступ до державної реєстрації актів цивільного стану у зв'язку з укрупненням територіальних громад».

Закон дозволить жителям сіл отримувати у сільських та селищних територіальних громадах послуги реєстрації актів цивільного стану (шлюб, свідоцтва про народження, смерть тощо).

«Цей крок дозволить ОМС використати власну мотивованість, гнучкість та мобільність в отриманні таких повноважень та забезпечити доступ до таких послуг своїм мешканцям. У разі наявності таких повноважень у всіх ОМС полегшиться інтеграція цих послуг у ЦНАП, їх надання у старостинських округах. Тобто багато мешканців України можуть і не відчувати негативного впливу, а такі швидкі послуги, як державна реєстрація народження, смерті і далі будуть надаватися швидко (за один візит) та максимально близько до громадян», – йдеться у пояснювальній записці до закону.

1638-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост»

Передбачається у законі «Про місцеве самоврядування в Україні» внести зміни до визначення поняття «старостинський округ» з метою запровадження інституту старост у тому числі для міст – не адміністративних центрів громад; удосконалити правові норми статті 26 закону задля надання можливості органам місцевого самоврядування затверджувати старостинські округи та положення про старосту; внести зміни до статті 54-1 закону з метою уточнення статусу старост.

Також, згідно із законопроектом, голова громади буде зобов'язаний обговорювати з громадою всі кандидатури на посаду старости, тобто публічні консультації стануть обов'язковими. Крім того, у громадах не буде величезних або дуже дрібних старостинських округів. Критерій щодо кількості населення старостинського округу – 1500 осіб, що співвідноситься з найменшою громадою.

Біобезпека тварин і харчова продукція

1206-IX «Закон України про ветеринарну медицину».

Закон визначає правові та організаційні засади здійснення діяльності у сферах забезпечення захисту здоров'я та благополуччя тварин, ветеринарної практики, виробництва, обігу та застосування ветеринарних препаратів, а також обігу побічних продуктів тваринного походження.

1825-IX «Закон про приєднання України до Конвенції про Європейський інститут лісу»

Метою ухвалення проекту Закону «Про приєднання України до Конвенції про Європейський інститут лісу» (далі – проект Закону) є приєднання України до Конвенції про Європейський інститут лісу, що у подальшому сприятиме мобілізації науково-дослідного потенціалу та ефективного об'єднання наявних ресурсів багатьох європейських країн у галузі лісових наукових досліджень та передових методів і технологій лісоуправління.

Приєднання України до Конвенції про Європейський інститут лісу буде корисним для України з огляду на можливість впливати на

політику роботи організації з метою мобілізації науково-дослідного потенціалу та ефективного об'єднання наявних ресурсів багатьох європейських країн у галузі лісових наукових досліджень та передових методів і технологій лісоуправління.

Біогаз і альтернативна енергетика

1820-IX «Закон про внесення змін до Закону України «Про альтернативні види палива» щодо розвитку виробництва біометану»

Економічний потенціал виробництва біогазу/біометану в Україні з використанням технології зброджування оцінювався в 2018 р. в 6,8 млрд м³ метану. Потенціал охоплює біогаз з відходів та побічної продукції АПК (2,8 млрд м³), біогаз, що може бути зібрано на полігонах та звалищах ТПВ та отримано з промислових та комунальних стічних вод (1,0 млрд м³), та біогаз з силосу кукурудзи АПК (3,0 млрд м³). «Експертні оцінки показують, що у 2050 р. потенціал виробництва біогазу/біометану може зрости до 17 млрд м³. Суттєве збільшення потенціалу біогазу/біометану може статися за рахунок зростання промислового виробництва, розширення сировинної бази для виробництва біогазу (поживні рештки), укрупнення тваринницьких підприємств та переходу від захоронення ТПВ до використання технології механіко-біологічної обробки», – ідеться у документі.

Автори документу зазначають, що в Україні існує значний невикористаний потенціал для широкого впровадження проєктів біогазу та біометану.

Водокористування

1726-IX «Закон про внесення змін до Водного кодексу України щодо уточнення переліку первинних водокористувачів».

Чинною нормою Водного кодексу передбачено, що первинні водокористувачі – це ті, що мають власні водозабірні споруди і відповідне обладнання для забору води. Оскільки управління каналів Держводагентства мають власні водозабірні споруди, вони підпадають під категорію первинних водокористувачів, при цьому такими не є, оскільки не використовують воду, а транспортують її до водокористувачів. На сьогодні підприємства житлово-

комунального господарства відмовляються сплачувати послуги з транспортування води та не укладають договори з управліннями каналів Держводагентства. Ухвалення змін до Водного кодексу дозволить забезпечити надходження до бюджету водогосподарських організацій до 140 млн грн на рік.

Ціллю законопроекту є приведення у відповідність до вимог положень Постанови Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 № 1101 «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються бюджетними установами, що належать до сфери управління Державного агентства водних ресурсів» статті 42 Водного кодексу України.

Завданнями законопроекту є: – законодавче врегулювання питання обов'язковості укладення господарського договору первинними водокористувачами з підприємствами водної галузі, необхідність законодавчого закріплення організацій надання платних послуг, пов'язаних з подачею води юридичним і фізичним особам з меліоративних систем і водних джерел для поливу зрошуваних або зволоження осушених земель, промислових і комунальних потреб, а також поливу городів, садів і богарних земель та наповнення наливних водойм. – збереження і відновлення державного майна на стратегічних об'єктах України за рахунок надання платних послуг (<https://agropolit.com/spetsproekty/944-agrarni-zakoni-2021-podatki-orenda-rinok-zemli-kredituvannya>). – 2022. – 04.12).

Блог на сайті: «Lb.ua»

Про автора: Михайло Радущкий, голова Комітету ВР з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування

2022 рік: як зміниться сфера охорони здоров'я?

Наступний рік як ніколи сповнений складних викликів. Для України особливо. Чи це погано? Гадаю, ні. Виклик – це завжди і нові можливості. Це шанс для швидких змін та реформ, які за стабільної ситуації постійно відкладаються «на завтра».

Пандемія змусила переглянути роль та місце медицини у сучасному світі. Покладаю надії, що 2022 стане останнім роком епідемії. Тим не менше розпочаті процеси посилення і модернізації української сфери охорони здоров'я обов'язково будуть продовжені. Адже в сучасному світі загрози виникають та поширюються з неймовірною швидкістю.

Розповім про плани Комітету, зосереджені у п'яти основних напрямках. Ми продовжимо створювати кращі умови для наших медиків, адаптувати українське законодавство до європейського, забезпечувати пацієнтам доступ до якісних та інноваційних препаратів, розбудовувати систему громадського здоров'я та напрацьовувати механізми, які дозволять запровадити загальнообов'язкове медичне страхування.

Розповім докладно про ініціативи по кожному з цих напрямів.

1. Підтримка медичних працівників

Одне з пріоритетних завдань на наступний рік – істотне підвищення зарплат медикам. Без мотивації лікарів не буде ані якісних послуг, ані сучасних стандартів, ані розвитку медицини. На наступний рік заплановане рекордне фінансування сфери охорони здоров'я – 200 млрд грн. Втім, головне, щоб гроші дійшли до людей.

Тому у січні наступного року ми знову будемо розглядати законопроект нашого Комітету № 6306, яким Кабміну надаються повноваження зі встановлення мінімального рівня зарплати у державних та комунальних медичних закладах. Законопроект також вимагає від головних лікарів витратити кошти ПМГ винятково на оплату медичної послуги.

Другий пріоритет – створення умов для безпечної роботи медиків «швидкої». Наш законопроект № 6423 пропонує доповнити Кримінальний кодекс статтею «погроза або насильство щодо працівника системи екстреної медичної допомоги, який входить до складу бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги». Покарання: за погрозу вбивством – арешт від 6 місяців або обмеження волі терміном до 3 років, умисне нанесення побоїв – обмеження волі терміном від 3 до 5 років або

позбавлення волі на той самий термін, за умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження – від 5 до 12 років. Законопроект також вносить зміни до адмінкодексу: підвищується штраф за хибний виклик «швидкої».

Третє завдання – запуск системи страхування професійної відповідальності медичних працівників.

2. Адаптація українського «медичного» законодавства до стандартів ЄС

Наступного року продовжимо поетапно адаптувати нормативно-правову базу до європейських вимог та стандартів.

У вересні цього року парламент підтримав у першому читанні законопроект № 5547 про лікарські засоби. Це базовий для фармацевтики документ, який регламентує повний життєвий цикл лікарських засобів – виготовлення, реєстрацію, обіг, контроль та боротьбу з підробленими, неякісними медичними препаратами. У грудні законопроект вже був на порядку денному Ради, на жаль, його не встигли розглянути. Обов'язково завершимо справу на найближчій сесії.

Комітет також завершує розробку законопроекту про заходи, спрямовані на боротьбу з туберкульозом. Передбачається запровадження міжсекторального підходу в питаннях організації профілактики, діагностики, лікування та супроводу людей з туберкульозом та відповідність медичних послуг міжнародним стандартам.

По-третє, плануємо ухвалити зміни до законодавства, які дозволять врегулювати напрямок репродуктивних технологій. Наразі ця сфера майже в тіні, не створено легальних механізмів взаємовідносин між сурогатними матерями, донорами репродуктивних клітин та ембріонів, посередниками (акредитовані медичні клініки) та генетичними батьками.

По-четверте, плануємо до розгляду парламентом законопроект про медичні вироби. Документ вводить класифікацію медичних виробів, усуває подвійне доведення безпечності медичних виробів, врегульовує рекламу препаратів, регламентує проведення клінічних досліджень, встановлює європейські норми щодо обігу медичних виробів.

3. Створення системи біологічної безпеки

У лютому 2020 року Верховна Рада підтримала в першому читанні законопроект № 4142 про систему громадського здоров'я. Документ передбачає створення повноцінної епідеміологічної служби на базі Центру громадського здоров'я, яка буде займатись прогнозуванням ризиків та реагуванням на спалахи інфекційних хвороб. А також чітко закріплює процедуру, як державні органи повинні взаємодіяти під час виникнення епідемій та інших надзвичайних ситуацій.

Навколо законопроекту № 4142 створено безліч міфів. «Хрестовий похід» проти неї оголошений антивакцинологами. Але насправді документ не містить принципових новацій щодо проведення щеплення, не обмежує прав та свобод громадян. Незабаром окремо розповім про фейки, які виникли навколо документу, та поясню, чому вони неправдиві.

Законопроект № 4142 – рамковий. Багато положень документу посилаються на інші закони. Детальніше деякі норми документу будуть роз'яснені в іншому законопроекті – про біологічну безпеку та біозахист. Він вводить у законодавство сучасну термінологію, гармонізовану з міжнародними та національними нормами, визначає єдині умови державної реєстрації, ліцензування та акредитації у цій сфері, запроваджує Державний реєстр об'єктів підвищеної біологічної небезпеки та встановлює відповідальність за порушення у сфері біологічної безпеки та біологічного захисту.

4. Забезпечення пацієнтів лікарськими засобами

Восени Верховна Рада підтримала у першому читанні нашу ініціативу про «ліки зі співчуття» (законопроект №5736). Цей механізм використовують у багатьох країнах світу, щоб забезпечити важкохворих пацієнтів препаратами, які перебувають на етапі клінічних досліджень. Сподіваюсь, що вже у січні парламент підтримає законопроект, яким вводиться цей механізм, у цілому.

Наступного року продовжимо займатись питанням легалізації медичного канабісу. В Україні, на відміну від багатьох розвинутих країн, заборонені препарати на основі коноплі.

Проблема забезпечення ліками для подолання хронічного болю та депресії залишається вкрай актуальною. Зокрема, такі препарати необхідні для дітей з епілепсією, онкохворих, осіб, що потребують паліативної допомоги, ветеранів війни з посттравматичним стресовим розладом тощо.

У липні Верховна Рада розглядала проєкт Закону № 5586 щодо легалізації медичного канабісу. Народні депутати вирішили відправити документ на доопрацювання. Наразі МОЗ проводить громадське обговорення доопрацьованого документу.

Поступово думка у суспільстві щодо цього питання змінюється. З кожним роком все більше людей розуміють, що мова йде не про легалізацію наркотиків, а про забезпечення знеболення пацієнтів, які цього потребують. Маю надію, що народні депутати прислухаються до виборців, уважно прочитають законопроект та підтримають його.

5. Розвиток механізмів медичного страхування

Наша стратегічна мета незмінна – запровадити загальнообов’язкове медичне страхування. Але шлях до втілення мети непростий, пов’язаний з вирішенням багатьох суміжних питань. Це і детінізація заробітних плат працівників, і запровадження оновлених протоколів лікування, і розвиток добровільного медичного страхування. Наступного року плануємо продовжити працювати над визначенням моделі страхової медицини, запровадженням стимулів для ДМС та розробкою моделі фармацевтичного страхування на основі результатів пілотного проєкту (https://lb.ua/blog/mykhailo_radutskyi/502054_2022_rik_yak_zminitsya_sfera_ohoroni.html). – 2021. – 29.12).

Блог на сайті: «Lb.ua»

Про автора: Володимир Бочаров-Туз, аналітик ГО «Флора»

Проблеми поводження з промисловими відходами урановидобувних об’єктів у Кіровоградській області

Поводження з промисловими відходами, які є джерелами надмірного іонізуючого випромінювання, є вкрай актуальною для Кіровоградської області. Адже саме в цьому регіоні діють єдині, на рівні країни, уранові шахти, які здійснюють видобуток уранової руди. Шахти накопичують значні обсяги різноманітних відвалів. Останні події, що свідчать про можливе закриття урановидобутку в Україні, зумовлює необхідність впровадження цивілізованих підходів до поводження з промисловими відходами урановидобувних об’єктів у Кіровоградській області.

Техногенно-підсилені джерела природного походження (далі – ТПДПП), що генерують альфа-, бета-, та гамма випромінювання – це різноманітні об’єкти (відходи, елементи будівель, обладнання тощо), що виникли внаслідок розробки родовищ корисних копалин, які містять радіоактивні елементи. У Кіровоградській області основними ТПДПП є відвали відходів урановидобування а також залишки будівель та інших конструкцій які залишились від функціонування уранових шахт. На сьогодні в Україні відсутній досвід закриття уранових шахт.

Єдиним урановидобувним об’єктом, який припинив свою діяльність, є так звана Великосеверинівська шахта. Шахта була законсервована у 1987 році, однак питання поводження з ТПДПП, які виникли внаслідок її функціонування так не були вирішені.

Одними з найбільших суб’єктів, які забруднюють Кіровоградську область промисловими відходами, є шахти Державного підприємства «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» (далі – СхідГЗК). До підприємства входять три уранові шахти, три заводи та близько 20 допоміжних підрозділів. Всі шахти, діють виключно на території Кіровоградської області. В наслідок їх роботи, на землях територіальних громад регіону, накопичена значна кількість різноманітних відходів.

Зокрема, залишки розроблення та збагачення (у т.ч. шлам та «хвости»), а також брикетування уранових та торієвих руд. Відповідно до даних, зазначених у Екологічному паспорті

Кіровоградської області за 2019 рік, хвосту збагачення Східного гірничо-збагачувального комбінату, що скидаються у хвостосховище в балці “Щербаківська” неподалік смт. Петрове та виробничо-технологічні відходи Інгульської шахти, складають – «Основну кількість» накопичених промислових відходів у Кіровоградській області. Разом з тим, Екологічні паспорти Кіровоградської області, а також інші документи, зокрема описові частини релевантних до екологічної тематики обласних програм, не згадують ще один об’єкт, який має виробничо-технологічні відходи від геологічної розвідки уранових руд. А саме, промислових відходів, які залишились від роботи Великосеверинівської шахти, яка здійснювала роботи по розробці Северинівського родовища.

У 1987 році, була розроблена програма з конверсії і Северинівське родовище було переведено в режим мокрої консервації. Однак консервація шахти залишила на поверхні близько 130 тис. тон відвалів, які є потенційними ТПДПП. Наявна ситуація, актуалізує проблему щодо поводження з ТПДПП, які залишаються в наслідок роботи урановидобувних об’єктів, що перебувають у стані консервації. Правовий режим консервації, у діючому вітчизняному законодавстві закріплений ст. 12 Закону України «Про видобування і переробку уранових руд».

Означена стаття, регламентує особливості припинення діяльності уранових об’єктів і встановлює лише три правові режими або способи припинення функціонування уранових об’єктів, а саме, ліквідація, перепрофілювання для випуску іншої продукції, а також тимчасова зупинка (консервація). Ліквідація, перепрофілювання чи консервація уранових об’єктів має здійснюватися за проектами, які затверджуються у порядку, встановленому законодавством України. Відповідно до вимог, діючого законодавства, проєкт тимчасового зупинення (консервації) уранових об’єктів повинен включати соціально-економічне обґрунтування, пропозиції по можливому використанню гірничих виробок та споруд, заходи щодо запобігання небезпечному впливу виробничої діяльності на населення і

довкілля, радіаційного контролю, зберігання радіоактивних відходів, дезактивації і рекультивації земель, а також пройти оцінку впливу на довкілля та інші державні експертизи.

Отже консервація Северинівського родовища, мала відбуватись відповідно до плану, який мав би містити певні заходи щодо дезактивації та рекультивації земель, а також поводження з промисловими відходами, які утворились в наслідок функціонування Великосеверинівської шахти. Однак є очевидним, що консервація шахти відбувалась у 1987 році, коли вищезгаданої вимоги щодо процесу припинення діяльності не існувало. Не було в той час і інституту оцінки впливу на довкілля, який би дозволив визначити можливі ризики для навколишнього середовища. Таким чином, Великосеверинівська шахта була законсервована відповідно до вимог, діючого на той час, радянського законодавства і залишилась в стані, який зумовлює невирішеність питання щодо поводження з промисловими відходами, а саме ТПДПП, які є у відвалах.

Окрім того, наявна ситуація дає підстави вважати, про наявність ще однієї проблеми. А саме, щодо фактичної відсутності часових меж для перебування шахти у правовому режимі консервації

Адже, якщо консервація відбувається в рамках вимог нинішнього законодавства, то правові механізми дозволяють у плані припинення діяльності об’єкта передбачити часові межі. Тобто період часу, протягом якого об’єкт буде законсервованим. В ситуації з Великосеверинівською шахтою визначити кінцеву дату до якої шахта буде у режимі консервації фактично не можливо. Таким чином, промислові відходи, що залишились навколо цього урановидобувного об’єкту можуть знаходитись там протягом невизначеного часу.

Наведені дані свідчать про необхідність нормативно-правового впорядкування стану Великосеверинівської шахти з метою вирішення проблеми з ТПДПП, які є у шахтних відвалах. Адже наявність ТПДПП шкодить навколишньому середовищу а також фактично позбавляє місцеву громаду значних обсягів земельних ресурсів. Окрім того, відвали

розташовані у близькості до водного русла, що з'єднує групу озер, які протягнулись від слища Созоновка до обласного центру. Таке розміщення ТПДПП Великосеверенівської шахти, також актуалізує необхідність здійснення екологічного моніторингу щодо їх впливу на водні та підземні джерела.

Спираючись на результати досліджень, здійснених громадською організацією «Флора», на нашу думку, найбільш оптимальним є підхід, який використовується Чехією у процесах санації урановидобувних об'єктів.

Стаття підготовлена в межах Ініціативи з розвитку екологічної політики й адвокації в Україні, що здійснюється Міжнародним фондом “Відродження” за фінансової підтримки Швеції. Зміст належить автору і не обов'язково відображає погляди Уряду Швеції. Відповідальність несе виключно Громадська організація «Флора» (https://lb.ua/blog/volodymyr_bocharov_tuz/502526_problemi_povodzhennya_z_promislovimi.html). – 2022. – 06.01).

Блог на сайті: «Lb.ua»

Про автора: Михайло Поживанов, політик, громадський діяч, депутат Верховної Ради чотирьох скликань

Київська агломерація: проєкт на паузі

Нещодавно мера Києва Віталія Кличка запитали, чи планує столиця приєднувати до себе міста-супутники? Кличко відповів, що міста-супутники вже перебувають у складі Києва – де-факто, якщо не де-юре. Бо міста-супутники, мовляв, і так користуються столичною інфраструктурою, комунікаціями тощо.

Але все не так просто.

Недостатньо просто жити в Ірпені, а їздити на роботу та з роботи київськими дорогами, щоб Ірпінь став частиною Києва. Агломерація – це дещо зовсім інше, і тут доречно ставити питання: в чи потрібне таке «злиття і поглинання» Києву та його сусідам?

Так, потрібне, якщо ти чітко знаєш, що це таке, прораховуєш всі ризики та маєш стратегію співжиття.

Ні, непотрібне, якщо єдина мета укрупнення – приписати собі проведення чергової «реформи».

Почну з головного. Чи є у нас законодавча база для об'єднання великого міста з містами-супутниками? Ні, немає. Про потребу написати відповідний закон говорять з 1998-го, але його досі нема. Щоправда, зараз у Верховній Раді зареєстрований законопроект №2637, про який мова піде нижче. Можливо, він буде ухвалений, можливо – відкинутий. Можливо, з часом виникне альтернатива цьому документу. В кожному разі, без чіткого алгоритму починати перетворення не варто. Подібну помилку Україна вже зробила, давши старт утворенню об'єднаних територіальних громад – ще до узаконення їх в Конституції України.

Отже, ще раз: закону немає, а без нього говорити про агломерацію недоречно. Але чи є попит на об'єднання?

Певною мірою Кличко правий: жителі передмість давно користуються благами Києва. По суті, маленькі міста докучають столиці давно стали таким собі «спальним районом», «місцем гніздування». Там люди ночують, проводять вікенди, але на роботу, на навчання, на лікування, на ділові зустрічі, на шопінг вони їздять до Києва. Київ же віддає «гостям столиці» свій потенціал та набір послуг – сервіс, освіту, медицину. Але, відповідно, і заробляє на всьому цьому.

Проте чи є все вище згадане достатнім аргументом для більш тісного партнерства? Щоб дати відповідь, треба залучати соціологів та зондувати ґрунт. Цілком ймовірно, що на виході ми отримаємо негативну відповідь – ні, злиття не прагнуть ані Київ, ані прилеглі міста. Тоді постане інша проблема: чи варто форсувати події та схилити міста до об'єднання у примусовому порядку?

Повторюся ще раз: тут треба глибоко вивчати громадську думку. На будь-яких зборах, ініційованих народними депутатами або іншими чиновниками, вони говоритимуть про те, що перебувають на постійному контакті з громадами. Але в мене немає впевненості в тому, що суспільні настрої справді заміряються. Інакше як пояснити той факт, громади,

розташовані довкола Києва, подекуди мають специфічне бачення «зони добросусідства»: ніхто не хоче будувати полігони для зберігання і переробки відходів, зате всі прагнуть якісної окружної дороги й інвестицій на спорудження в себе недорогого житла?

Тому пункт номер два: окрім стратегії, необхідно мати згоду всіх учасників процесу та їхнє спільнобачення свого майбутнього.

До слова: ще у березні 2020 року Радою Європи було підготовлено висновок до законопроекту №2637. Наші партнери нагадали Україні про існування Європейської хартії місцевого самоврядування. І наголосили: треба пам'ятати про принцип добровільного об'єднання громад, а також пам'ятати про певний набір повноважень, які будуть делеговані громадами агломерації. Тобто домовлятися слід, стоячи на березі. І лише потім починати спільне плавання.

Та чи враховує такі побажання законопроект №2637? Документ можна вивчити на сайті Верховної Ради – він не є великим, лише шість сторінок. Група авторів, переважно з фракції «Слуга народу», пропонує визначити агломерацію як форму співпраці громад. Однак насправді йдеться не так про співпрацю, як про злиття територій, при якому окремі суб'єкти втрачають свою самостійність.

Для управління агломерацією пропонується створити її раду. А на чолі ради поставити голову тієї територіальної громади, яка є центром агломерації. Тобто якщо центром київської агломерації є місто Київ, то раду агломерації має очолити київський мер. Відразу зауважу, що Конституція України не знає такого поняття, як «рада територіальної громади», «рада агломерації» тощо. Це якісь нові органи місцевого самоврядування, не унормовані законами нашої держави. Додам і те, що голови сільських, селищних або міських рад не мають право головувати десь іще або виконувати інші, не властиві їхній посаді, функції.

Крім того, в законопроекті йдеться про те, що «раді агломерації можуть делегуватись повноваження сільських, селищних, міських рад, визначені законом». Але і це також суперечить Конституції! Сільські, селищні та

міські ради нікому нічого не делегують. Законом передбачена лише можливість делегування повноважень районних та обласних рад місцевим державним адміністраціям.

Іншими словами, автори документу хотіли би, щоб місцеві ради, замість вирішення питань, віднесених законом до їх компетенції, делегували свої владні повноваження іншим (причому неконституційним) суб'єктам. Але задля чого?

Власне, задля того, аби рада агломерації отримала можливість «виробляти та реалізувати місцеву політику з питань, які мають спільне стратегічне значення для територіальних громад». Визначення, погодьмося, само по собі туманне. І знову таки – неконституційне. Бо вироблення та реалізація місцевої політики за своєю природою належать органам місцевого самоврядування загальної компетенції, тобто сільським, селищним, міським, районним, обласним радам та їхнім виконавчим органам.

Проект закону можна аналізувати і далі, але, щоб не втомлювати читача юридичними термінами, перейду відразу до «спойлеру». Документ за номером 2637 – явно сирий. Він декларує формування як не згаданих в Конституції органів влади, так і передачу цим органам повноважень у такий спосіб, котрий протирічить Основному закону. А в кінцевому підсумку цей законопроект так заплутує управлінські відносини, що стає незрозумілим, хто і за що в агломерації відповідатиме.

Тим часом у світі є як успішні, так й не успішні приклади агломерацій. «Великий Париж», приміром, у своєму нинішньому вигляді був створений не відразу. Спочатку цей проєкт (а з ним тодішній президент Франції Ніколя Саркозі виступив у 2007 році) провалився через активний спротив мерів міст регіону Іль-де-Франс. Знадобилося три роки, аби у 2010-му французький парламент ухвалив закон про агломерацію. Цій події передувала робота десяти окремих команд, які змагалися за те, аби саме їхня концепція «Великого Парижу» перемогла.

Чи може Україна піти цим шляхом і довго та вдумливо, після усіх необхідних консультацій, напрацювати проєкт створення агломерації?

Теоретично, так. Але слід врахувати ще одну річ. Припустимо, що такий документ буде напрацьований, а згода усіх суб'єктів об'єднання – отримана. Агломерація, яка почне створюватися після ухвалення відповідної законодавчої бази, дуже сильно потребуватиме інвестицій. А вони мають надійти або зсередини країни, тобто з її державного бюджету, або ззовні. Поки що столиця України отримує чималі субвенції з держбюджету, а от надходження іноземних інвестицій – окрема боляча тема, якої я зараз не буду детально торкатися.

Зауважу лише, що інвестицій в Україну і в Київ – вкрай мало. На заваді їх отримання стоять три традиційні чинники – корупція, зарегульована дозвільна система, значний фіскальний тиск. І це також слід враховувати при запуску проекту «агломерація». Бо ніхто не починає фарбувати чи декорувати стіни, не поклавши фундамент будинку. При розширенні Києва слід брати до уваги і те, наскільки приваблива наша столиця в очах тих, хто це розширення фінансуватиме.

І якщо вона неприваблива, варто або попрацювати над покращенням інвестиційного клімату, або відкласти втілення деяких ідей до кращих часів. Якщо тільки ці ідеї не є суто піарними винаходами і не реалізуються під вибори або що. Пустопорожніх балачок нам вистачає і так, хотілось би нарешті побачити реалізацію того, що може і хоче бути реалізованим (https://lb.ua/blog/mykhaylo_pozhyvanov/502729_kiivska_aglomeratsiya_proiekt.html). – 2022. – 10.01).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Сергій Корінь, директор Територіального управління ДБР, розташованого у місті Києві, полковник Державного бюро розслідувань

ДБР утвердилось як потужний правоохоронний орган: що може зробити його діяльність ще більш ефективною

Для цього через зміни до законодавства потрібно вирішити ТОП-5 питань.

Закон про ДБР було ухвалено ще у 2015 році, однак Державне бюро розслідувань практичну роботу почало лише наприкінці 2018 року. А процеси законодавчого врегулювання діяльності Бюро тривають і досі. За цей період прийнято декілька базових законів та понад три десятки нормативно-правових і підзаконних актів, які регулюють діяльність правоохоронного органу. Втім, для ефективного виконання поставлених державою завдань потрібно вирішити насамперед ТОП-5 питань, що можна реалізувати виключно за рахунок внесення змін до законодавства.

Необхідність таких змін назріла давно. Це питання неодноразово піднімалось у стінах парламенту, у тому числі в.о. директором ДБР Олексієм Сухачовим на останніх комітетських слуханнях. Він наголошував, що ухвалення законопроекту щодо удосконалення правових засад діяльності ДБР позитивно вплине на інституційне становлення ДБР та сприятиме підвищенню ефективності виконання покладених на нього завдань на користь народу України.

Не можу не погодитись з цим, і хочу більш детально розповісти про заплановані зміни та що ще потребує вдосконалення, на мою думку.

Отже, коли наприкінці 2018 року ДБР запрацювало, його порівнювали із Федеральним бюро розслідувань США, яке свого часу було створено для забезпечення внутрішньої безпеки та координації діяльності усіх правоохоронних органів з протидії злочинності.

Однак ми маємо враховувати національні потреби протидії злочинності, які можливо зрозуміти у повному обсязі тільки у процесі застосування законодавства. Як ми бачимо на прикладі запуску роботи ДБР.

Які питання у роботі ДБР наразі потрібно вирішити?

По-перше, це підслідність.

Я вважаю, що необхідно розширити підслідність ДБР, а саме включити до суб'єктів, які визначені у підслідності слідчих органів ДБР, службових осіб категорії «Б». Йдеться про:

керівників та заступників керівників державних органів, юрисдикція яких

поширюється на територію однієї або кількох областей, міст обласного значення;

керівників та заступників керівників структурних підрозділів державних органів.

Ці зміни обґрунтовуються тим, що здебільшого виконавцями злочинних схем є підлеглі службових осіб та посадовців, які є у нашій підслідності. Здебільшого свої правопорушення вони реалізують «руками» своїх підлеглих. А їх у нашій підслідності наразі немає.

По-друге, структура має зазнати змін.

Наразі працівники ДБР використовують можливості експертних установ Мін'юсту, МВС, СБУ, Мінохорони здоров'я, Міноборони та Державної прикордонної служби України. Усі ці органи є суб'єктами владних повноважень, які підслідні ДБР. Відповідно, це є ризиком і для витоку інформації, і для потенційного конфлікту інтересів тощо.

Зауважу, що у статті 9 Закону України «Про ДБР» визначено, що систему Бюро складають центральний апарат, теруправління, спецпідрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи. До останнього пункту слід додати поняття «експертні установи». А також передбачити можливість проведення експертиз експертною установою, створеною саме ДБР (у статті 7 Закону про ДБР).

Це вирішить одразу декілька проблем:

Збереже таємницю відомостей досудового розслідування.

Забезпечить оперативне реагування на кримінальні правопорушення.

Унеможливить конфлікти інтересів та вірогідність порушення принципу неупередженості.

По-третє, міжнародне співробітництво

Наразі відповідно до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» та Кримінального процесуального кодексу міжнародне співробітництво здійснюється через Офіс Генерального прокурора.

Для ДБР доцільно запровадити норму, яка дозволить Бюро, як і НАБУ, надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих заходів, укладати угоди про співробітництво з питань

її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами.

По-четверте, кадрове забезпечення.

Питання кадрової політики в ДБР завжди є актуальними та потребують особливої уваги. Якість відбору високопрофесійних фахівців, їх подальша підготовка та підвищення кваліфікації професійних знань і навиків є запорукою успішного виконання завдань, покладених на ДБР законом.

Організаційна структура ДБР визначається Президентом України (ст. 9 Закону України «Про ДБР»). Підготовка Указу Президента вимагає погоджень в інших органах, а це втрата часу і мобільності.

Враховуючи специфіку завдань і функцій державного органу, схожість з НАБУ, вважаю доцільним передати цю функцію Директору ДБР, як це передбачено Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України».

Надавши зазначені повноваження Директору, буде забезпечено гарантії незалежності (передбачені статтею 4 Закону «Про Державне бюро розслідувань»).

Також навантаження на слідчого зростає з кожним роком. Наприклад, в Теруправлінні ДБР, розташованого у місті Києві, на перше січня 2020 року на одного слідчого припадало 87 справ. На перше січня 2021 – вже 94. А станом на 1 листопада ця кількість зросла до 127 кримінальних проваджень. Тому доцільно збільшити граничну чисельність центрального апарату та територіальних управлінь з 1600 до 2500 осіб.

Зауважу, що важливим аспектом є створення бази кадрового резерву з числа осіб, що подавались але не пройшли конкурс у зв'язку з обмеженою кількістю вакансій.

По-п'яте, соціальні питання

Відсутність соціальних гарантій. У разі загибелі працівників ДБР під час виконання службових обов'язків сім'ї загиблого не передбачено жодних виплат. Тому для підвищення соціальних гарантій працівників ДБР має бути внесено зміни до Закону України «Про ДБР».

Вислуга. Особовий склад ДБР – це найкращі працівники правоохоронних і контролюючих

органів. Але при переході на службу до Бюро помічникам та стажистам прокурорів, податкової міліції та митниці не враховується вислуга років. Це важливо врахувати, бо йдеться про професійні долі людей, про повагу держави до конкретної людини.

Пенсійне забезпечення. Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб» не передбачається можливість отримання пенсійного забезпечення співробітниками ДБР. Це не сприяє відчуттю захищеності для працівників Бюро.

Замість резюме.

Досконалості не існує, є тільки шлях до неї (перефразований Сальвадор Далі). Особливо, якщо це стосується правових аспектів. Тим не менш, законодавство, що регулює діяльність ДБР, має зазнавати змін, і якомога швидше. Бо тут є причинно-наслідковий зв'язок: відповідне законодавство – виконання завдань ДБР саме на такому рівні, якого чекає від нас суспільство країни та світова спільнота (sud.ua/ru/news/blog/223498-dbr-utverdit-osoblyv-yak-potuzhniy-pravookhoronniy-organ-scho-mozhe-zrobiti-yogo-diyalnist-sche-bilsh-efektivnoyu). – 16.12).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Ханова Раїса, кандидат юридичних наук, суддя Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді, секретар судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів; Барікова Анна, кандидат юридичних наук, науковий консультант відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду

Ключові позиції податкової палати: 2021 рік

2021 рік став переломним для судової практики про оподаткування.

Верховний Суд на офіційній вебсторінці опублікував огляд судової практики Верховного Суду щодо ключових правових позицій у сфері оподаткування та публічної фінансової політики. За кінець 2020 року – 2021 рік було висловлено багато цікавих позицій, зокрема, про:

– міжнародне оподаткування:

спеціальні санкції, передбачені у випадках порушення вимог Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» або пов'язаних з ним законів України та в разі проведення дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки, зокрема, у разі неповернення виручки після спливу граничного строку, встановленого Законом України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», можуть бути застосовані Мінекономрозвитком за наявності позитивного рішення суду, Міжнародного комерційного арбітражного суду чи Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України. Мінекономрозвитку при застосуванні таких санкцій користується альтернативою щодо прийняття владного управлінського рішення на підставі наданого уповноваженим органом подання та долучених до нього документів, а також матеріалів, що містяться в розпорядженні Міністерства. Незастосування таких санкцій можливе в разі усунення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності відповідних допущених порушень або надання доказів неможливості виконання рішення суду чи арбітражу (постанова від 10 березня 2021 року у справі № 826/12552/18);

у разі припинення зобов'язання за зовнішньоекономічним договором шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог у строк, установлений нормами Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» для розрахунків у іноземній валюті, підстави для притягнення резидента до відповідальності за порушення термінів розрахунків у іноземній валюті (за ненадходження валютної виручки) відсутні, незалежно від підстав виникнення зустрічних однорідних вимог і складу учасників їхнього зарахування (постанова від 29 липня 2021 року у справі № 817/1200/15);

виключення країни з Переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, після здійснення платником податку протягом періоду контрольованих операцій, не є підставою для звільнення особи від обов'язку подати Звіт про контрольовані операції, здійснені в період, коли така країна перебувала в цьому Переліку, оскільки вказаний обов'язок виник у платника податку у зв'язку з учиненням у звітному періоді зазначених контрольованих операцій, які не перестають такими вважатися з настанням наведеної обставини, і мав бути виконаний за закінченням відповідного звітнього року (постанова від 22 лютого 2021 року у справі № 826/12668/17);

– нарахування та сплату єдиного внеску:

факт перебування платників єдиного внеску на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, де проводиться АТО, був підставою для незастосування до таких платників заходів впливу та стягнення за невиконання обов'язків платника єдиного внеску в силу прямої дії пункту 94 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який забороняв притягнення до відповідальності за невиконання обов'язків платника єдиного внеску. Належним і достатнім способом захисту прав є саме визнання протиправною та скасування вимоги контролюючого органу про сплату боргу (недоїмки). Наявність заборгованості підприємства по страхових внесках не може бути підставою для незарахування до страхового стажу при призначенні пенсії особі періоду відповідної роботи (постанова від 10 лютого 2021 року у справі № 805/3362/17-а);

строк, протягом якого особа може звернутися до суду після застосування процедури досудового оскарження вимоги фіскального органу про сплату єдиного внеску складає три місяці з дня отримання платником рішення органу доходів і зборів вищого рівня, прийнятого за наслідками розгляду відповідної

скарги (постанова від 25 лютого 2021 року у справі № 580/3469/19);

– екологічний податок:

Податковий кодекс України встановлює обов'язок сплачувати екологічний податок за викиди в атмосферне повітря метану, який належить до вуглеводнів і є забруднюючою речовиною згідно з додатком II Протоколу про реєстри викидів і перенесення забруднювачів від 21 травня 2003 року (постанова від 25 лютого 2021 року у справі № 160/8128/18);

– оподатковуваний дохід:

мотиваційні (бонусні) виплати, отримані за дистриб'юторським договором, належать до винагороди за надання маркетингових послуг, які є об'єктом оподаткування ПДВ у розумінні пункту 185.1. статті 185 Податкового кодексу України (постанова від 18 червня 2021 року у справі № 120/4866/18-а);

якщо кредитор (банк) здійснив анулювання (прощення) основної суми боргу (кредиту), а не суми в розмірі різниці, розрахованої кредитором відповідно до пункту 8 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, то з метою оподаткування сума такого анульованого боргу вважається додатковим благом і включається до загального місячного (річного) оподаткованого доходу з обчисленням та перерахуванням до бюджету відповідної суми податку (постанова від 28 липня 2021 року у справі № 826/12872/17);

– установлення місцевих податків і зборів:

рішення органів місцевого самоврядування про встановлення місцевих податків та зборів є нормативно-правовими актами з питань оподаткування місцевими податками та зборами, які приймаються на підставі, за правилами і на виконання відповідних приписів Податкового кодексу України й оприлюднюються в установленому цим Кодексом порядку. Указані рішення не належать до регуляторних актів у розумінні Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», у зв'язку з чим цей Закон не поширює свою дію на такі рішення загалом і, зокрема, у 2017, 2018 роках (постанова від 10 грудня 2021 року у справі № 0940/2301/18);

– фінансову відповідальність:

штрафи, передбаченні статтею 265 Кодексу законів про працю України, є заходами фінансової відповідальності. Фізична особа-підприємець, яка використовує найману працю, не може бути одночасно притягнута до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративне правопорушення в частині допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору у зв'язку з порушенням принципу «non bis in idem» як складового елементу принципу верховенства права (постанова від 22 грудня 2020 року у справі № 260/1743/19);

учасники податкових правовідносин спільно несуть обов'язок та відповідальність за погашення податкового боргу. Спільне виконання податкових зобов'язань всіма учасниками договору про спільну діяльність є подібним до принципу солідарної відповідальності, але метою такого забезпечення є виконання податкових зобов'язань, а не відповідальність за їх порушення (постанова від 28 вересня 2021 року у справі № 810/2406/18).

Детальніше з судовою практикою Верховного Суду щодо оподаткування та публічної фінансової політики можна ознайомитися в огляді (<https://sud.ua/ru/news/blog/224443-klyuchovi-pozitsiyi-podatkovoyi-palati-2021-rik>). – 2021. – 04.12).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Михайло Вайнагій, завідувач сектору Верховного Суду, к.ю.н.

До питання про суд як одну із складових критичної інфраструктури України

Здійснення правосуддя є невід'ємним елементом національної безпеки, а відповідно є всі підстави вважати суд об'єктом критичної інфраструктури.

Нещодавно парламент України ухвалив Закон України «Про критичну інфраструктуру» від 16.11.2021 № 1882-IX (далі – Закон).

Цей нормативно-правовий акт є складовою законодавства у сфері національної безпеки. Законом визначено, що критична інфраструктура – це сукупність об'єктів критичної інфраструктури (п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону). У свою чергу, об'єкти критичної інфраструктури – це об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам (п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону).

До життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України, належать, зокрема: правопорядок, здійснення правосуддя, тримання під вартою (п. 13 ч. 4 ст. 9 Закону).

Таким чином, одним із елементів національної безпеки є здійснення правосуддя.

Стаття 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII роз'яснює поняття здійснення правосуддя. А саме, правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства (ч. 1). Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом (ч. 2). Народ бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних (ч. 3).

Якщо суди і виключно суди наділені повноваженнями здійснювати правосуддя, то їх віднесення до об'єктів критичної інфраструктури виглядає логічним, послідовним та відповідає інтересам національної безпеки.

Позаяк метою державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури є забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури, запобігання проявам несанкціонованого втручання в їх функціонування, прогнозування та запобігання кризовим ситуаціям на об'єктах критичної інфраструктури (ч. 1 ст. 5 Закону), дане питання набирає ще більшої ваги та актуальності.

Віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється за сукупністю

критеріїв, що визначають їх соціальну, політичну, економічну, екологічну значущість для забезпечення оборони країни, безпеки громадян, суспільства, держави і правопорядку (ч. 2 ст. 8 Закону).

Навряд чи в когось виникає сумнів, що саме суди відіграють значну роль у забезпеченні безпеки громадян, суспільства, держави загалом.

Якщо до таких критеріїв належать, зокрема, 1) виконання функцій із забезпечення життєво важливих національних інтересів; 2) існування викликів і загроз, що можуть виникати щодо об'єктів критичної інфраструктури; 3) ймовірність завдання значної шкоди нормальним умовам життєдіяльності населення, віднесення судів до об'єктів критичної інфраструктури мало б відбутися у найближчій перспективі.

Для визначення рівня вимог щодо забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури відповідно до рівня їх важливості для забезпечення окремих життєво важливих функцій у межах секторів критичної інфраструктури здійснюється категоризація об'єктів критичної інфраструктури відповідно до категорій критичності, визначених Законом (ч. 1 ст. 10 Закону).

Для цілей узгодження дій суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури формується Реєстр об'єктів критичної інфраструктури (ч. 1 ст. 11 Закону).

З метою проведення аналізу можливих основних загроз та потенційних негативних наслідків для об'єктів критичної інфраструктури, запобігання та попередження виникнення таких загроз для критичної інфраструктури оператори об'єктів критичної інфраструктури готують і подають на погодження до відповідних секторальних органів у сфері захисту критичної інфраструктури, відповідного функціонального органу паспорт безпеки на кожний об'єкт критичної інфраструктури (ч. 1 ст. 12 Закону).

Всі ці норми Закону вказують на те, наскільки законодавець ґрунтовно підійшов до визначення рівня захисту об'єктів критичної інфраструктури, їх ідентифікації, узгодження дій та об'єднання в одному реєстрі.

Відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону державна політика у сфері захисту критичної

інфраструктури спрямовується на формування комплексу організаційних, нормативно-правових, інженерно-технічних, ресурсних, інформаційно-аналітичних та методологічних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки критичної інфраструктури.

У відповідності до ч. 1 ст. 13 Закону Кабінет Міністрів України забезпечує проведення державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури України, організовує та забезпечує необхідними силами, засобами і ресурсами функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури, визначає уповноважений орган з питань захисту критичної інфраструктури України, а саме віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (ч. 1 ст. 8 Закону).

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти висновку, що здійснення правосуддя є невід'ємним елементом національної безпеки, а відповідно є всі підстави вважати суд об'єктом критичної інфраструктури.

Викладені в публікації міркування є власним баченням автора та не представляють офіційну позицію ніякого органу, установи чи організації (<https://sud.ua/ru/news/blog/224688-do-pitannya-pro-sud-yak-odnu-iz-skladovikh-kritichnoyi-infrastrukturi-ukrayini>). – 2021. – 29.12).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Наталія Алексашина, суддя Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області

Тримати під вартою неможливо звільнити

Судова практика не є одноставною у питанні визначення строку тримання під вартою після проголошення вироку: в деяких вироках тримання під вартою обмежується 60 днями, в деяких – встановлюється до набрання вироком законної сили.

19 листопада 2021 року виповнилося дев'ять років з дня набрання чинності новою

редакцією Кримінального процесуального кодексу України.

Втім, незважаючи на доволі тривалий строк дії реформованого кримінального процесуального законодавства, досі мають місце прогалини у правовому регулюванні та викликані цим проблеми у правозастосуванні.

Зокрема, неоднозначне вирішення на практиці має застосування запобіжного заходу до набрання вироком законної сили.

Особливої гостроти вказане питання набуває, якщо йдеться про застосування щодо обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Стаття 374 КПК України встановлює вимоги до змісту вироку. Зокрема, відповідно до частини 4 вказаної статті у разі визнання особи винуватою у резолютивній частині вироку зазначається рішення щодо заходів забезпечення кримінального провадження.

При цьому, згідно з частиною 3 статті 377 КПК України, якщо обвинувачений, що тримається під вартою, засуджений до арешту чи позбавлення волі, суд у виняткових випадках з урахуванням особи та обставин, встановлених під час кримінального провадження, має право змінити йому запобіжний захід до набрання вироком законної сили на такий, що не пов'язаний з триманням під вартою, та звільнити такого обвинуваченого з-під варти.

Таким чином, зі змісту вказаної норми випливає, що за загальним правилом до обвинуваченого, який тримається під вартою, засуджений до покарання у вигляді арешту або позбавлення волі, підлягає подальше застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Лише у виняткових випадках тримання під вартою може бути змінено на більш м'який запобіжний захід.

Жодних чітких обмежень строку тримання під вартою вказана норма не містить.

Судова практика щодо встановлення строку тримання під вартою обвинуваченого після проголошення вироку не є однотайною.

У більшості випадків суди першої інстанції у разі визнання особи винуватою, вирішуючи питання щодо запобіжного заходу, посилаються на ст. 377 КПК України та залишають раніше

обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без змін. Строк тримання під вартою або взагалі не зазначається, або встановлюється до набрання вироком законної сили.

У мотивувальних частинах ухвал апеляційних судів можна зустріти таке обґрунтування рішень про залишення обвинуваченого під вартою до набрання вироком законної сили:

– «Встановлені іншими нормами закону обмеження тримання особи під вартою до 60 днів стосуються стадії досудового розслідування та судового розгляду судом першої інстанції до постановлення вироку, а не щодо особи, яку засуджено вироком суду до реального позбавлення волі»;

– «ч. 3 ст. 377 КПК України, до набрання вироком законної сили, не передбачає можливості застосування іншого запобіжного заходу, ніж тримання під вартою».

Однак частина суддів дотримується іншої позиції і в разі визнання особи винуватою, вирішуючи питання щодо запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, встановлюють його дію до набрання вироком законної сили, з одночасним обмеженням строку тримання обвинуваченого під вартою певною датою в межах шістдесяти днів, як це передбачено ст. 197 КПК України.

У резолютивній частині вироку вказане виглядає таким чином: «До набрання вироком законної сили обрати щодо обвинуваченого запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, до набрання вироком законної сили, але не довше (дата), взявши його під варту у залі суду».

Наведені розбіжності у правозастосуванні викликають низку запитань: яка мета застосування запобіжних заходів після проголошення вироку суду, яка їх правова природа та який строк їх дії?

Особлива стадія та мета застосування запобіжного заходу

Згідно з п. 24 ст. 3 КПК України судове провадження – кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в

апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

Наведене визначення дає підстави вважати, що судове провадження завершується проголошенням судового рішення і вказана стадія не охоплює період після проголошення судом першої інстанції вироку до набрання ним законної сили у зв'язку зі спливом строку на апеляційне оскарження або до початку перегляду в апеляційному порядку.

Виходячи з положень ст. 177 КПК України, метою застосування запобіжного заходу на стадії досудового розслідування є забезпечення виконання підозрюваним, а на стадії судового провадження – обвинуваченим, покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:

1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;

2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;

3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;

4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;

5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

Яку функцію має відігравати запобіжний захід після проголошення вироку та до набрання ним законної сили, КПК України не зазначає.

Вочевидь, мета застосування запобіжного заходу після проголошення вироку та до набрання ним законної сили дещо відрізняється від мети під час досудового розслідування та судового провадження.

Після проголошення вироку запобіжний захід скоріше відіграє роль забезпечення виконання покарання, запобігання спробам втечі обвинуваченого та ухилення від відбування призначеного покарання, вчинення нових злочинів, а також як захід забезпечення належної процесуальної поведінки під час гіпотетично можливого (в разі подання обвинуваченим

апеляційної скарги) провадження з перегляду судового рішення в апеляційному порядку.

Частина 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) передбачає вичерпний перелік підстав обмеження гарантій права на свободу та особисту недоторканність.

У пунктах 46, 47 рішення у справі «Руслан Яковенко проти України», заява № 5425/11, рішення від 4 червня 2015 року, Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) чітко розмежував підстави обмеження гарантій, встановлених статтею 5 Конвенції.

Суд зазначив, що попереднє ув'язнення у розумінні положень Конвенції закінчується зі встановленням вини та призначенням покарання судом першої інстанції.

Також Суд вказав, що підсудний вважається таким, що перебуває під вартою «після засудження компетентним судом» у розумінні підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції, з моменту оголошення вироку судом першої інстанції, навіть якщо він ще не набрав законної сили і його можна оскаржити. У зв'язку з цим Суд дійшов висновку, що словосполучення «після засудження» не може тлумачитися як таке, що обмежується вироком, який набрав законної сили, оскільки це виключатиме випадки затримання під час судового засідання осіб, яких за результатами судового розгляду було засуджено і які на такий судовий розгляд з'явилися, ще будучи вільними, незалежно від доступних їм засобів юридичного захисту (див. рішення у справі «Вемгофф проти Німеччини» (*Wemhoff v. Germany*), від 27 червня 1968 року, С. 23, п. 9, Series A № 7).

Відповідно до пункту 4 статті 5 Конвенції кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

Починаючи з дати постановлення вироку (навіть якщо лише судом першої інстанції), підсудний перебуває під вартою «після засудження компетентним судом» у розумінні підпункту «а» пункту 1 статті 5 Конвенції.

Згідно з практикою ЄСПЛ у такому випадку судовий контроль за позбавленням свободи, що вимагається згідно з пунктом 4 статті 5 Конвенції, вважається вже інкорпорованим у постановлений вирок та призначене покарання (справа «Руслан Яковенко проти України», п. 32).

Строк тримання під вартою до набрання вироком законної сили

Слід враховувати, що у пункті 32 рішення у справі «Руслан Яковенко проти України» ЄСПЛ також зауважив, що коли виникають нові питання щодо законності такого тримання під вартою, знову застосовується пункт 4 статті 5 Конвенції (див., у якості нещодавнього джерела, рішення у справі «Стоїчков проти Болгарії» (*Stoichkov v. Bulgaria*), заява № 9808/02, пп. 64 та 65, від 24 березня 2005 року, з подальшими посиланнями).

Тобто, доктрина інкорпорування не означає, що питання тримання під вартою після оголошення вироку не охоплюються гарантіями пункту 4 статті 5 Конвенції. Зі спливом часу можуть виникнути обставини, які потребують перегляду підстав тримання під вартою. У такому випадку знов підлягатиме застосуванню пункт 4 статті 5 Конвенції.

Що можна віднести до «нових питань щодо законності тримання під вартою», які можуть стати підставою для застосування пункту 4 статті 5 Конвенції?

Конкретно у справі «Руслан Яковенко проти України» ЄСПЛ дійшов висновку про порушення пункту 1 статті 5 Конвенції, оскільки тримання заявника під вартою не було пов'язане з відбуттям призначеного їм покарання у вигляді позбавлення волі (строк тримання під вартою перевищував тривалість призначеного покарання у вигляді позбавлення волі).

Вбачається, що до питань, які ставлять під сумнів законність тримання обвинуваченого під вартою після проголошення вироку, можна віднести відсутність чіткого регулювання строку застосування вказаного запобіжного заходу та законодавчо встановленої гарантії періодичного перегляду доцільності подальшого застосування обраного запобіжного заходу.

Прив'язка строку тримання обвинуваченого під вартою до набрання вироком законної сили не дає чіткого розуміння строку застосування запобіжного заходу.

У такому випадку про конкретно визначений строк тримання під вартою після проголошення вироку може йтися лише в разі закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано.

Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 532 КПК України, у разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції.

Однак судовий розгляд в апеляційному порядку, а отже і набрання вироком законної сили, може затягнутися на досить тривалий час. Невизначене в часі, тривале, безальтернативне тримання обвинуваченого під вартою в такому разі може призвести до порушення гарантій, передбачених статтею 5 Конвенції.

Так, констатуючи порушення пункту 1 статті 5 Конвенції, ЄСПЛ у п. 149 рішення у справі «Ярошовець та інші проти України» (*CASE OF YAROSHOVETS AND OTHERS v. UKRAINE*, №№ 74820/10, 71/11, 76/11, 83/11 та 332/11, п. 149, рішення від 3 грудня 2015 року) звернув увагу на те, що заявники, ймовірно, перебували у стані невизначеності щодо тривалості свого ув'язнення під час апеляційного провадження. Національне законодавство не передбачало максимально допустиму тривалість такого ув'язнення (див. для порівняння в якості протилежного випадку згадане рішення у справі «Грубіч проти Хорватії» (*Grubić v. Croatia*), п. 39). Воно також не вимагало від суду, який постановив вирок, періодично переглядати законність продовжуваного тримання під вартою під час апеляційного провадження. У цілому, згідно з чинним законодавством під час апеляційного провадження засуджений міг перебувати під вартою впродовж необмеженого та невизначеного періоду часу, незалежно від невідбуття строку покарання та його або її конкретної ситуації, як, наприклад, небезпеки, яку міг засуджений становити для оточення. Тривалість такого тримання під вартою могла

бути значною, у цій справі вона становила одинадцять місяців.

Практика застосування тримання під вартою після проголошення вироку до набрання ним законної сили також не узгоджується з положеннями глави 18 КПК України.

Глава 18 КПК України регулює застосування запобіжних заходів, в тому числі тримання під вартою, як під час досудового розслідування, так і під час судового провадження.

Судове провадження, виходячи зі змісту п. 24 ст. 3 КПК України, включає також провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку.

За таких обставин під час перегляду вироку в апеляційному порядку та при вирішенні питання щодо продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою підлягають застосуванню обмеження строку, передбачені ст. 197 КПК України.

Натомість продовження тримання під вартою до набрання вироком законної сили позбавляє можливості перегляду запобіжного заходу під час судового провадження в суді апеляційної інстанції.

Підсумовуючи викладене, можемо дійти висновку, що правильним є зазначення застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до набрання вироком законної сили в разі закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано, або до ухвалення рішення судом апеляційної інстанції, у разі подання апеляційної скарги на судові рішення, якщо його не скасовано, але не довше шістдесяті днів з дня проголошення вироку судом першої інстанції.

Сплив встановленого строку застосування тримання під вартою в такому випадку є підставою для розгляду питання про доцільність його продовження.

З метою уникнення розбіжностей у правозастосуванні, а також задля забезпечення відповідності положень кримінального процесуального законодавства критерію «передбачуваності закону» для цілей пункту 1 статті 5 Конвенції, доцільно у ст. 377 КПК України передбачити строк дії запобіжного

заходу після проголошення вироку судом першої інстанції (<https://sud.ua/ru/news/blog/225836-trimati-pid-vartoy-u-nemozhlivo-zvilniti>).- 2022. – 11.01).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Владислав Цукуров, суддя Білоцерківського міськрайонного суду Київської області

Правові аспекти лібералізації ринку землі в Україні

Доцільно було би виключити з обов'язків нотаріусів невластиві їм функції з підрахунку концентрації площі землі у власності осіб, поклавши їх на відповідні територіальні органи державного земельного кадастру.

Якщо ми порівняємо первісну та поточну редакції Земельного кодексу України, то побачимо дві різні історії. І це не дивно, адже з моменту ухвалення кодексу він змінювався більше 140 разів.

Протягом багатьох років законодавець намагався ввести такі правила, які би сприяли розвитку аграрної галузі, залученню інвестицій в сільське господарство та дозволили би подолати наявні негативні явища.

Так, у 2013 році було запущено Публічну кадастрову карту, на якій відображалися зареєстровані земельні ділянки. З цього моменту в Україні розпочався процес діджиталізації (оцифрування) кадастру. З 2015 року стала публічною інформація про власників зареєстрованих ділянок, а з другої половини 2015 року почала діяти електронна послуга «Замовлення витягу з Державного земельного кадастру».

Також у 2013 році набув чинності Закон України «Про аграрні розписки». Законодавець ввів такий інструмент, як товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Механізм видачі таких розписок запрацював у деяких областях

з 2015 року. Протягом 2018 року їхня видача почала застосовуватись на всій території України. З цього ж часу працює і відповідний електронний реєстр.

Доволі корисними для сільськогосподарських виробників мають бути й ухвалені у 2021 році зміни до Закону України «Про іпотеку», якими встановлено, що предметом іпотеки може бути й право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) чи для забудови (суперфіцій), а також право оренди земельної ділянки.

Такий перелік змін до земельного законодавства можна було би продовжувати, але зупинимось на тому, що наразі зветься «земельною реформою».

З липня 2021 року відкрився ринок сільськогосподарських земель, оскільки набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». Він скасував мораторій на продаж землі, який діяв з 1992 року.

Відразу зауважимо, що згідно з вказаним Законом, досить непростому порядку оформлення купівлі-продажу тепер підлягає вся земля, яка має цільове призначення «сільськогосподарська» – як та, що була під мораторієм, так і та, яку раніше можна було продавати без обмежень (наприклад, землі садівництва). Звісно, таке ускладнення викликало незадоволення тих землевласників, які раніше могли вільно розпоряджатися своєю власністю.

Планується, що земельна реформа проходитиме поетапно. До 2024 року купувати землю сільськогосподарського призначення зможуть тільки громадяни України з обмеженням купівлі «в одні руки» не більше 100 га. А з 2024 року купувати землю зможуть і юридичні особи, створені та зареєстровані в Україні, засновниками та бенефіціарами яких будуть лише громадяни України.

З моменту початку дії Закону у власників та набувачів земельних ділянок виникають запитання щодо того, у кого та як правильно оформити договір купівлі-продажу землі, які потрібні документи, що робити з орендарем

земельної ділянки, в які строки можна оформити договір тощо.

У силу приписів статті 657 Цивільного кодексу України, договори купівлі-продажу землі підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню. Тож починаючи процес купівлі-продажу, перш за все необхідно визначитися з нотаріусом, який буде готувати та оформляти відповідний договір. При цьому він може бути посвідчений нотаріусом за місцем знаходження землі або за місцем реєстрації сторони договору.

Наразі можна почути немало нарікань на те, що більшість нотаріусів не беруться за оформлення таких угод, а якщо і роблять, то коштують це не дешево. Тому давайте розберемось, чому так відбувається.

На першому етапі нотаріус перевіряє правостановлюючі документи власника землі, з'ясовує в державних реєстрах відсутність заборон, арештів, санкцій, інших речових прав, прав оренди. Щодо покупця земельної ділянки у нотаріуса є нові обов'язкові функції – це його перевірка у багатьох державних реєстрах. При чому, не тільки набувача, а якщо він у зареєстрованому шлюбі, то і його чоловіка/дружину. Покупець може мати не більше 100 га сільськогосподарської землі, при цьому враховуються й ті площі, які в нього були до 01.07.2021 року та площі, які належать йому на праві спільної сумісної власності з дружиною чи чоловіком. А тому нотаріус визначає загальну площу землі сільськогосподарського призначення у власності набувача та юридичної особи, учасником або кінцевим бенефіціаром якої він є. Така перевірка проводиться на основі інформації про земельні ділянки, що міститься в Державному земельному кадастрі. При цьому нотаріус використовує дані з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (перевіряється належність набувача до кінцевих бенефіціарних власників, до громадянства держави, визнаної Україною державою-агресором або державою-окупантом). Також перевіряється факт застосування до набувача та пов'язаних з ним осіб санкцій відповідно до Закону України «Про санкції» і його належність

до осіб, визначених законом «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

За результатами перевірки нотаріус складає протокол проведення перевірки набувача за визначеною законом формою. Відповідно до Порядку здійснення перевірки відповідності набувача або власника земельної ділянки сільськогосподарського призначення вимогам, визначеним статтею 130 Земельного кодексу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 16.06.2021 року, відповідальність за достовірність внесеної до вказаного протоколу інформації несе нотаріус, який проводив перевірку.

Водночас набувач має надати нотаріусу підтвердження джерела походження коштів або інших активів. Це може бути заробітна плата, гонорари, виплати за цивільно-правовими договорами, доходи від підприємницької або незалежної професійної діяльності, пенсія, спадщина, подарунки, позика та інші не заборонені законом джерела, підтверджені у відповідній документальній формі.

Після виконання всіх передбачених Законом дій укладається договір купівлі-продажу земельної ділянки. При цьому законодавець передбачив, що розрахунки між сторонами договору мають бути здійснені у безготівковій формі.

Також ураховується, що відповідно до приписів статті 130-1 Земельного кодексу України переважне право купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення мають: у першу чергу – особи, котрі мають спеціальний дозвіл на видобування корисних копалин загальнодержавного значення, якщо земельна ділянка знаходиться в межах ділянки надр, наданої такій особі у користування; у другу чергу – орендарі земельних ділянок. Контроль за дотриманням гарантій осіб на переважне право купівлі земельної ділянки та вчинення кропітких дій по його реалізації закон також покладає на нотаріусів.

Ще варто зазначити, що з 1 січня 2022 року набрали чинності зміни до Податкового кодексу

України, відповідно до яких доходи, отримані від першого продажу сільгоспземель, які перебувають у власності особи більше трьох років, або отримані у спадщину – звільняються від оподаткування ПДФО і ВЗ. Вочевидь, такий закон ухвалено задля стимулювання дрібних землевласників до відчуження належних їм земельних ділянок.

Якщо говорити про вдосконалення процедури купівлі-продажу землі, то на думку автора, законодавцю варто було б не поширювати нові правила на відчуження тих земельних ділянок, на які раніше мораторій не розповсюджувався. Доцільно було би виключити з обов'язків нотаріусів невластиві їм функції з підрахунку концентрації площі землі у власності осіб, поклавши їх на відповідні територіальні органи державного земельного кадастру. Також було би справедливо покласти відповідальність за достовірність інформації не на нотаріусів, а на сторін угоди.

Як показує державний реєстр судових рішень, питома вага земельних спорів, особливо у аграрних районах України, є доволі високою. Втім, інформації щодо справ, які би впливали із угод купівлі-продажу землі сільськогосподарського призначення, реєстр поки не містить. Сподіваємось, що внаслідок запровадження державою чітких процедурних правил їх буде небагато. Час покаже (<https://sud.ua/ru/news/blog/225952-pravovi-aspekti-liberalizatsiyi-rinku-zemli-v-ukrayini>). – 2022. – 12.01).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олександр Чабаненко, директор Програми Право Українського інституту майбутнього, адвокат

Рік тому створення НАБУ стало неконституційним

Рівно рік тому, 16 грудня 2020 року, припинились встановлені Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» повноваження Президента України, відповідно до яких він мав право утворювати

НАБУ, призначати на посаду та звільняти з посади його директора тощо.

Конституційний Суд України, який прийняв відповідне рішення 16 вересня 2020 року, встановив цілих три місяці на приведення чинного законодавства у відповідність до вимог Конституції України.

Повноваження Президента України обмежені приписами Конституції України і там – ані слова щодо його прав стосовно НАБУ чи його керівництва.

Нагадаю, рішення Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені.

Тільки 19 листопада 2021 року були прийняті зміни до законодавства, які повинні були усунути вказане беззаконня.

Замість правоохоронного органу НАБУ стало центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Проблема в тому, що й відредаговані положення не відповідають вимогам Конституції України.

На додаток, всі рішення та дії НАБУ, як мінімум, з 16 грудня 2020 по 19 листопада 2021 року можуть викликати питання щодо їх юридичної сили, адже в цей період такого органу де-юре просто не існувало.

А в цей період, наприклад, НАБУ оголосило у розшук ексголови правління ПриватБанку Олександра Дубілета, якого підозрюють у причетності до розтрати 8 млрд грн банку перед його націоналізацією.

Щодо Артема Ситника (який, як ми пам'ятаємо, є встановленим судом корупціонером), то його повноваження як директора НАБУ припинились ще 28 серпня 2020 року, після оприлюднення відповідного рішення Конституційного Суду України.

Хотілось би написати, що ці випадки послужили уроком Зе-команді щодо необхідності дотримання вимог Конституції України та чинного законодавства України.

Але чомусь щодо цього є великі сумніви.

Адже, наприклад, 19 листопада 2020 року Президент України на відеоконференції з послами G7 заявив, що гарантує збереження

посади директора НАБУ Артемом Ситником попри рішення Конституційного Суду України.

При тому, що, як було вже вказано, у Президента України відсутні будь-які повноваження щодо керівництва НАБУ.

І, до речі, за невиконання рішень Конституційного Суду України передбачена кримінальна відповідальність.

А повноважний керівник НАБУ так і не призначений до сих пір (https://censor.net/ua/blogs/3305520/rk_tomu_stvorennya_nabu_stalo_nekonstitutsyininim). – 2021. – 16.12).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Необхідні кроки по зменшенню аварійності та смертності на дорогах України.

Це вкрай актуальна тема, адже щодня майже 10 українців гине в ДТП – це більше ніж сумарна кількість таких тяжких злочинів як вбивства та тяжкі тілесні ушкодження. Сумарні втрати України від дорожніх аварій за оцінками Світового банку – це 3 мільярди доларів щороку. Тому на майданчику Національна Рада з Безпеки Дорожнього Руху разом із колегами обговорили подальші кроки у зменшенні аварійності на автодорогах.

Важливим інструментом суттєвого збільшення безпеки на дорогах є революційне для менталітету нашого суспільства, але дуже-дуже корисне рішення – залучити усіх активних громадян, автомобілістів до контролю за дотриманням ПДД. Радий повідомити, що законопроект 5798 про запуск системи громадського контролю дорожнього руху вже пройшов комітет і рекомендований до прийняття у першому читанні за основу.

Цей проєкт передбачає право водіїв одним дотиском пальця на відеореєстраторі, який працює у спеціальному захищеному від підробок додатку, зафіксувати порушення правил іншим автомобілістом, зберегти відповідний запис, а потім – лише при зупинці свого авто – безпечно відправити це

відео до поліції. Мова йде про грубі і зухвали порушення, як то проїзд на червоне світло, про перетин подвійної суцільної лінії розмітки, про порушення правил проїзду залізничних переїздів та про ненадання переваги пішоходам на відповідних переходах.

Не менш важливо також:

– спрямовувати половину усіх штрафів за порушення ПДД на заходи з підвищення безпеки дорожнього руху – що відповідає сучасному світовому тренду, коли збільшення безпеки на дорогах фінансують порушники відповідних правил;

– запровадити аналогічну діючим у ЄС, США систему нарахування штрафних балів за грубі порушення ПДД, яка дозволить виявляти водіїв з небезпечним стилем керування та застосовувати до них більш суворі стягнення та профілактичні засоби впливу як то: збільшення грошового штрафу, позбавлення водійських прав на визначений строк, відвідування спеціальних курсів щодо правил поведінки на автодорогах, повторні іспити на знання ПДР, арешт або навіть тюремне ув'язнення;

– забезпечити екіпажи патрульних поліцейських експрес-тестами для перевірки водіїв на стан наркотичного сп'яніння;

– ввести відповідальність за їзду взимку на літній гумі та навпаки, а також посилити відповідальність за перевезення пасажирів у непридатних для цього переобладнаних вантажних бусах, яка становить нині всього 340-680 грн;

– зобов'язати автолюбителів рухатись 24/7 з увімкненим ближнім світлом фар або денними ходовими вогнями, що відповідає європейському законодавству та, як показує практика, зменшує аварійність на 10-30% (https://censor.net/ua/blogs/3307038/neobhidni_kroky_po_zmenschennyu_avariynosti_ta_smertnosti_na_dorogah_ukrayiny). – 2021. – 24.12).

Блог на сайті «Освіта.ua»

Про автора: Ігор Лікарчук, екскерівник Українського центру оцінювання якості освіти.

1. Лікарчук: закон чи чергова декларація намірів?

Телефонував журналіст одного із популярних Інтернет-видань, щоб почути мою думку стосовно закону про підручники, який днями прийнятий Верховною Радою.

Якщо в тезах, то я йому сказав наступне.

1. Цей закон – рефлексія на те, що робиться в Україні з виданням підручників, котре коштує держбюджету величезних коштів. І у багатьох випадках через якість підручників та інші причини, значна частина цих грошей є очевидним марнотратством.

2. Майже впевнений у тому, що проблему забезпечення якісними підручниками цей закон не вирішить. Із двох причин.

Перша: законом намагаються увести в правове поле радянську систему забезпечення підручників, яка себе давно віджила. Хоча б і тому, що в радянські часи підручник був культовим засобом освітнього процесу через відсутність інших джерел інформації. На щастя, сьогодні – інші часи. Інформації – тьма. Оперативність її поширення не може порівнятися з оперативністю її подання в підручниках. Тому культова роль підручника в освітньому процесі – справа давно минулих днів. Щоправда, дехто за неї й досі тримається, як відоме «насекомое» за кожух...

Друга: цей закон, як і всі інші законодавчі акти в сфері освіти, більше схожий на декларацію намірів. Вони не передбачають механізмів відповідальності за їхнє невиконання. Тому наявність закону не означає того, що він буде працювати. Лише один приклад для підтвердження такої думки. Законом «Про освіту», передбачена педагогічна свобода вчителя. Вона є? Хтось із чиновників від освіти чи керівників шкіл поніс відповідальність за те, що й досі вказують вчителю, як той має навчати та виховувати, і мордують вчителя справжнім поліцейським наглядом за його роботою? Я про такі випадки не чув. Думаю, що про них не чули й інші.

3. Я багато років був членом колегії МОН, очолював обласне управління освіти... На моїх очах приймалися десятки різних документів, які регламентували порядок видання і забезпечення

закладів освіти, розроблялися фантастичні схеми участі педагогів у обговорення проєктів та відборі підручників для їхньої закупівлі за кошти держбюджету тощо. Але, як кажуть в народі: «віз і досі там...» Отам він і лишиться, якщо не зробимо в масштабах держави наступне:

Маємо перейти до схеми, коли кошти на придбання підручників акумулюються на рахунках шкіл, і ті самі визначають, які й скільки підручників потрібно купувати на черговий навчальний рік. Ніяких централізованих закупівель і безвідповідальності за це. Кожна школа буде набагато ефективніше рахувати кожна копіюку й відповідати за те, які підручники купила. І не виключаю, що в деяких випадках багато шкіл купуватимуть мінімум підручників, добре зберігаючи існуючі, чи не купуючи відвертий непотріб.

Із кожного предмету для кожного класу державна інституція має рекомендувати до видання (надати гриф) не один, а кілька (в ідеалі – багато) підручників. Цим створити справжній, а не ефемерний ринок підручників. І дати можливість школам справді обирати, який підручник вони будуть купувати. Голосуючи за якісний підручник не на педраді підняттям рук (а наші педради – то іще той «взірець» демократії), а бюджетними коштами за ефективність використання яких рано чи пізно доведеться відповідати. На відміну від безвідповідального голосування на педраді.

Підготовкою підручників до видання не повинні займатися державні інституції типу нашого ІМЗО, а лише видавництва. Справа державних інституцій – організувати незалежну та ефективну експертизу проєктів підручників з метою їх рекомендації (чи відхилення) для використання в закладах освіти.

В Україні має бути створена окрема державна експертна інституція, прийнятий закон про освітню експертизу, який встановить основні нормативи здійснення такої діяльності. Експерти повинні нести встановлену законом відповідальність за якість своєї експертної діяльності. Як не «каждая куховарка может управлять государством (Ленин)», так далеко не кожен учитель, методист чи професор

може бути освітнім експертом, а тим більше експертом підручників. Експертиза – окремий вид професійної діяльності. Експертів потрібно професійно готувати, створювати умови для їхньої роботи, платити гідну зарплату і встановлювати їхню відповідальність за неналежне виконання своїх професійних обов'язків. На мою думку, така експертна інституція повинна працювати в складі ДСЯО. За таких умов ми матимемо справжню експертизу, а не те посміховисько, котре щороку пропускає в підручниках ляпи та недоречності, на тиражування яких із державного бюджету летять мільйони.

Переконаний, що запропонована схема дасть можливість, суттєво зменшивши видатки на видання підручників, категорично поліпшити їхню якість та доступність. Марафет та липове осучаснення існуючої системи видання підручників – рух у провалля.

P.S. Між іншим, цю схему реформування вітчизняної системи підручникотворення разом із ґрунтовно підготовленим «Порядком проведення експертизи проєктів підручників» я пропонував для впровадження двом міністрам освіти і науки України. Але віз і нині там...

І той журналіст, з якого я почав цей пост, у своїй інформації в мережі передати мою точку зору не захотів. Або редактор того Інтернет-видання не вважав за потрібне ці важливі деталі опублікувати. Тому це роблю я (<https://osvita.ua/blogs/85271/>). – 2021. – 24.12).

Блог на сайті «Zaxid.net»

Про автора: Наталія Піпа, народна депутатка України, фракція «Голос»

За профільною школою майбутнє освіти

Що таке профільна школа та для чого вона в Україні?

Я часто чую про проблеми в українських школах. Ці питання мають не поодинокий, а системний характер. В Україні, на жаль, застосовуються застарілі методики навчання, а рівень освіти не відповідає потребам сучасних учнів. Багато українських шкіл

мали низький рівень обладнання класних кімнат і природничих кабінетів, забезпечення інтернетом і комп'ютерною технікою. Батьки сьогодні часто обирають домашню освіту або шукають альтернативи для підлітків за кордоном.

Одним з моїх основних завдань є впровадження профільної школи в Україні. Яка концепція школи? Вона складається з 12 класів. Чому потрібно вчитися аж 12 років? Варто зазначити, що у розвинутих країнах Великої вісімки фактично всюди освіта триває 12 років.

Також Нобелівські лауреати Джошуа Енґріст та Гвідо Імбенс обґрунтували необхідність 12-річного навчання за допомогою природного експерименту. Дослідники порівнювали людей, які народилися в першому кварталі року і зазвичай вчилися менше, ніж ті, хто народився в четвертому кварталі. У підсумку вплив додаткового року навчання на заробіток становив 9%. Цей ефект був навіть сильнішим, ніж загальний зв'язок між освітою та доходом, який складав до семи відсотків. Довша шкільна освіта дозволяє людям зробити усвідомлений вибір та розпізнати своє покликання за останні шкільні роки.

Реформа профільної школи є складовою «Нової української школи» (НУШ). Це відповідь на усвідомлений запит суспільства на якісну й доступну освіту. Це про «розумну школу»; школу, яка готує до життя.

Львівська – одна з перших областей, які впроваджують пілотний проєкт у профільній школі. Ми разом з головою департаменту освіти і науки Львівської ОДА Олегом Паскою ініціювали реформування моделі старшої школи. Я часто спілкуюся з вчителями, управлінцями у сфері освіти. Я бачу, що багато з них готові впроваджувати нові методики та способи навчання. Але постає питання, як це зробити?

Складові частини та переваги Нової української школи

З чого складається реформа Нової української школи? Вона ділить усі школи на початкові (1-4 класи), середні – гімназії (5-9 класи) та старші – ліцеї (10-12 класи). Учні навчатимуться у потужних, спроможних та

ресурсозабезпечених школах. Відповідно це позитивно повпливає на якість освітнього процесу, адже учні отримуватимуть нові знання та компетенції у кращому освітньому середовищі.

Дослідження PISA показують, що українські учні відстають у знаннях від однолітків з інших країн Європи. Нова українська школа приділяє увагу розвитку кожної окремої особистості. Якщо дитина схильна до мистецтва, нехай займається ним, хоче бути економістом – для неї створені всі умови.

За концепцією НУШ, школи зможуть додавати зміни до навчальних планів та програм, що збільшуватиме автономію школи. Учні з особливими освітніми потребами вчитимуться разом із однолітками, тобто створюватимуться умови для інклюзивної освіти. Також будуть оновлені простори класів. Будуть застосовуватися мобільні парти, розвивальні та дидактичні ігри, карти тощо. І одне з найголовніших – у школі навчатимуть критичного мислення, заохочуватимуть висловлювати власну думку та бути відповідальним громадянином. Всі ці навички діти зможуть застосовувати під час командної роботи, будуть формувати довірчі стосунки та власне бачення розв'язання складних ситуацій.

Контролюється й психоемоційний стан дитини. Виставлення оцінок відходить на другий план, так само як і зазубрювання інформації. На перший план стають професійні компетенції людини. Ринок праці змінюється, старі професії зникають, а нові з'являються і дитина повинна бути готовою до таких змін.

Як буде формуватися профільна школа?

Ліцеї, тобто старші класи НУШ будуть двох видів спрямування: професійного або академічного. У кожному ліцеї буде один або декілька (2-5) профілів. У складі ліцею має бути не менше двох 10-х класів, у кожному з яких від 5 до 30 учнів. Для шкіл із віддалених частин громади обов'язково забезпечують довозення дітей або організують пансіони – гуртожитки, в яких школярі проживатимуть під час навчання.

Учень зможе обирати профіль навчання. Наприклад, це може бути гуманітарний,

математичний, мистецький, спортивний напрям. Такий підхід підвищує зацікавленість та мотивацію до навчання. Я переконана, що за профільною школою майбутнє освіти.

Як змінюється старша школа?

Профільна школа дозволяє ще під час здобуття середньої освіти отримувати знання та компетенції для майбутнього працевлаштування. Учні не потрібно буде вивчати 17-20 предметів, як це є зараз, а лише близько 12. Учень зможе обирати частину предметів, які є цікавими конкретно йому. У ліцеї професійного спрямування учень зможе отримати певну кваліфікацію. В академічному – підготуватися до вступу у заклад вищої освіти. Ця модель буде дозволяти зменшити прірву між закладами середньої та вищої освіти. Перехід буде поступовим та зрозумілим для випускників шкіл. Батькам випускників більше не треба буде витратити величезні гроші на репетиторів до ЗНО. Кожен учень зможе підготуватися до складення ЗНО в ліцеї, тобто без репетитора.

Підсумовуючи все, профільна школа – спосіб модернізації середньої освіти в Україні. Ця школа створює рівні можливості для учнів, заохочує їх розвивати свої таланти та здобувати навички для дорослого життя. Вона зменшує навантаження на старшокласників, дозволяє їм обирати частину навчальних предметів. До ЗНО учні готуються у старших класах, а перехід до університетів відбувається легким та зрозумілим способом. (https://zaxid.net/za_profilnoyu_shkoloyu_maybutnye_osviti_n1532603). – 2021. – 20.12).

Блог на сайті «Обозреватель»

Про автора: Георгій Біркадзе

Рада вперше потужно підтримала українського виробника: як це відчують пересічні українці

Підтримка національного виробника – ця популярна мантра, ніби естафета, передавалась від президента до президента, від уряду до уряду. Не можна сказати, що нічого не

робилось, але точно недостатньо для того, щоб український національний виробник відчував для себе переваги у своїй же країні.

Від учора в країні з'явився шанс виправити цю невтішну традицію. Голосами 323-х народних депутатів ВРУ проголосувала так званий закон про локалізацію. Його головна особливість – починаючи з 2022 року державні установи та підприємства під час публічних закупівель вартістю понад 200 тис. грн., повинні будуть дотримуватися певної частки українських складових у структурі їх виробництва.

- у 2022 році –10%;
- у 2023 році –15%;
- у 2024 році –20%;
- у 2025 році –25%;
- у 2026 році –30%;
- у 2027 році –35%;
- з 2028 року –40%.

Все це стосуватиметься 5 груп машинобудування: міський пасажирський транспорт, залізничний транспорт, комунальна техніка, енергетичне машинобудування, продукція аерокосмічної галузі (літаки, супутники).

Простіше кажучи, купуючи автобус на баланс громади, у 2028-му році, треба зважати буде на те, щоб 40% його виробництва – чи то комплектуючі, чи збірка – локалізувались в Україні.

Для вітчизняної виробничої сфери це тектонічні перспективи. Адже, по-перше, ухвалення закону про локалізацію дасть змогу зменшити частку імпортованих товарів, які купуються через державні закупівлі і частка яких на сьогодні складає біля 40% від загальної їх маси. Для порівняння у США цей показник – на рівні 5%.

По-друге, це перспектива запуску нових виробництв і потужностей, що само собою будуть стимулювати не лише робочі місця, але й податкові відрахування до бюджетів усіх рівнів. А це посилення спроможності і диверсифікація економіки.

І найважливіше – це можливість вивести із «30-літньої сплячки» цілий сегмент унікальних українських інженерів, технологів

та розробників, а також реально підняти попит в середині країни, а не Польщі чи Чехії, на фахівців робітничих спеціальностей, що потрібні будуть в процесі становлення нових виробництв.

Безперечно, все це перспективи не завтрашнього дня і навіть не року чи двох. Та цінність таких законів важлива уже зараз, оскільки вони демонструють реальну здатність України стимулювати власного виробника і стояти на захисті своїх, але не кишенькових, а національних інтересів (https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/svij-do-svogo-po-svoe-rada-vpershe-potuzhno-pitrimala-ukrainskogo-virobnika.htm?_gl=1*1n36esv*_ga*NDkwMzc3ODAxLjE0NjQxODIwMDQ.*_ga_JBX3X27G7H*MTY0MjA4ODQzOS4xNzg2LjEuMTY0MjA5MDQ3My4w&_ga=2.13146807.1071951673.1641716661-490377801.1464182004). – 2021. – 18.12).

Блог на сайті «Обозреватель»

Про автора: Ірина Сусллова

«Продуктові картки» для українців: чи зрозуміють ситі голодних?

В Україні заговорили про можливість введення «продуктових карток». Коли це станеться чиновники не кажуть проте експерти прогнозують, що карткову систему можуть запровадити вже цього року внаслідок стрімкого подорожчання продуктів харчування та неминучого подальшого зростання житлово-комунальних тарифів.

Дороге життя

Протягом минулого року, за підрахунками експертів продовольчого ринку, ціни суттєво зросли майже на усі продукти харчування. В тому разі – соціально значущі. Більше усього подорожчали курячі яйця – більш ніж на 54%, олія – на 35%, цукор – 34%. Подорожчав хліб: «Український» на 6 грн (з 24 до 30 грн), батон на 5 грн (з 17 до 22 грн). Зросли у ціні молочні вироби: молоко на 4%, вершкове масло на 14%. Подорожчало м'ясо: яловичина на 18%, свинина на 8%, куряче філе на 22%, тушка на

20%. Дорожчими стали овочі, фрукти, та інші продовольчі товари.

Чиновники кажуть, що така поведінка цін обумовлена подорожчанням газу, який складає від 25% у собівартості виробництва основних продуктів харчування, зростанням цін на продовольчі товари на світовому ринку та поганим врожаєм власної сільгосппродукції протягом двох останніх років.

Але цінові «сюрпризи» на цьому не зупиняться. Експерти прогнозують подальше подорожчання продуктів харчування. З одного боку уряд дуже неохоче реагує на пропозиції промисловців-виробників стратегічно важливих соціальних продуктів харчування щодо встановлення пільгових цін на газ. Наприклад, для молочної галузі ціни на газ зросли усього за місяць (з грудня 2021 на 1 січня 2022 року) з 32 до 45 тис. грн/тис. куб. м. Натомість «молочники» заявляють, що вже у січні газ може коштувати для них 72 тис грн. У свою чергу підприємства хлібопекарської галузі попередили про підняття цін на 25% вже у січні, якщо уряд не знизить ціни на газ.

В решті-решт ситуація може призвести до того, що після чергової хвилі подорожчання життя деякі продукти харчування стануть недоступні для малозабезпечених громадян – пенсіонерів, людей з інвалідністю тощо.

Чи зрозуміють ситі голодних?

Чиновники вважають, що втручання держави у ринкові процеси задля примусового стримання цін є більш ризиковим для економіки кроком ніж запровадження адресної фінансової допомоги малозабезпеченим громадянам на придбання продуктів харчування. Наразі лунають повідомлення про розробку системи «продуктових карток» на прикладі американської державної Програми додаткової грошової допомоги малозабезпеченим на харчування SNAP.

Що особисто мене насторожує в цих заявах. По-перше, у США громадяни щомісячно отримують додаткові гроші на спеціальні пластикові картки, які можна витратити виключно на купівлю продуктів харчування. В Україні нарахування планують здійснювати через мобільний додаток «ДІЯ». Принцип

аналогічній програмі «1000 грн за вакцинацію». Тобто, людина не зможе перевести гроші в готівку, а лише придбати певні продукти харчування окрім алкоголю та тютюну. Виникає питання – чи діятимуть «продуктові картки» у супермаркетах, які торгують не лише продовольчою продукцією.

По-друге, у США продовольчі нарахування отримують понад 60 млн громадян. Натомість право на отримання грошової допомоги мають родини, щомісячний дохід яких (після усіх відрахувань) не перевищує 120% від прожиткового мінімуму (\$16,7/час для родини з двох дорослих та двох дітей). Тобто, право на «продовольчі гроші» в Америці мають родини які мають у своєму місячному бюджеті до 5500 доларів. А якщо у сім'ї є особа з інвалідністю або непрацездатна людина похилого віку, максимальний розмір місячного доходу, який дозволяє звернутися за державною допомогою складає 9000 доларів. У кожному штаті розміри «продуктових дотацій» різняться, але у середньому кожна сім'я отримує по 250 доларів. Ці гроші дозволяють середньостатистичній американській сім'ї нормально годуватися щодня протягом місяця!

Який поріг бідності і розмір «продуктових дотацій» буде встановлено в Україні поки невідомо. Ясно лише те, що навіть за нинішніми цінами українська сім'я не зможе їсти щодня протягом місяця на 250 доларів.

По-третє, є ще одна дуже суттєва відмінність американської моделі від українських реалій. Справа в тому, що у США є «власні гроші», незалежні від інших валют світу. Саме тому інфляція не дуже турбує американський уряд. Періодично вмикаючи друкарський станок задля збільшення обсягів фінансування програми SNAP, США по суті інвестують через малозабезпечених у розвиток власної сільськогосподарської та продовольчої промисловості. А ось у України є два шляхи – або виділити кошти із державного бюджету, який може не витримати такого навантаження,

або перекласти відповідальність на бізнес, піднявши податки. Зрозуміло, що другий варіант, який здається найбільш життєздатним, автоматично призведе до ще більшого зростання цін та інфляції.

Чи є альтернатива «життю по талонах»?

Переконана в тому, що «карткова система» не зможе прогодувати мільйони голодних українців. Лише уявіть: за даними Держстату, протягом 2020 року, близько 40% українських родин, або майже 6 млн сімей, постійно відмовляли собі в найнеобхіднішому, окрім продуктів. Ще близько 3% українських родин, або майже 500 тисячам сімей, не вдавалося забезпечити навіть достатнє харчування.

На моє глибоке переконання, держава має не боротися із наслідками проблеми а насамперед викорчувати її коріння. Для цього є дієві, перевірені часом важелі впливу та альтернативні варіанти.

Влада має підтримати промисловість, зокрема – виробників продовольства, розглянувши можливість зниження податкового тиску, встановити обґрунтовані ціни на розподіл газу. Окрім того працювати над збільшенням видобутку вітчизняного газу, аби попередити подібні сценарії в майбутньому. Альтернативою є також запровадження спеціального режиму доданої вартості в АПК. Суть режиму – зниження ставки ПДВ до 7% із теперішніх 20% на всіх етапах виробництва: від сільгосптоваровиробника до прилавка.

Явженекажу проте, що Нацбанк має задіяти усі інструменти задля стримання інфляції а АМКУ більш активно реагувати та попереджувати монопольні змови на ринку сільгосппродукції та продовольства (https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/fea/produktovi-kartki-dlya-ukrainsiv-chi-zrozumiyut-siti-golodnih.htm?_gl=1*_15r3k4p*_ga*NDkwMzc3ODAxLjE0NjQxODIwMDQ.*_ga_JBX3X27G7H*MTY0MjA4ODQzOS4xNzg2LjEuMTY0MjA5NDQyNi4w&_ga=2.177364645.1071951673.1641716661-490377801.1464182004). – 2022. – 11.01).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 1 (223) 2022**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
А. Березельська Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:
Н. Крапіва

Підп. до друку 21.01.2022.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,00.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net